

Załącznik
do uchwały Nr X/66/2019
Rady Gminy Łysomice
z dnia 18 czerwca 2019 r.

PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY ŁYSOMICIE NA LATA 2014-2023

Łysomice, 2019

Niniejsze opracowanie zostało wykonane przez:

Lech Consulting Sp. z o. o.

ul. Podmurna 65/1
87-100 Toruń

na zlecenie

Gminy Łysomice

Spis treści

Spis treści.....	3
1. Wstęp.....	4
2. Opis powiązań PR z dokumentami strategicznymi i planistycznymi	6
3. Uproszczona diagnoza gminy z wnioskami.....	9
4. Wyniki badań ankietowych.....	13
5. Obszar zdegradowany gminy.....	18
6. Obszar rewitalizacji gminy	28
7. Szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji.....	35
8. Wizja stanu obszaru rewitalizacji po przeprowadzeniu rewitalizacji	39
9. Cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służące eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk	41
10. Lista planowanych projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	43
11. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym PR	53
12. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców oraz podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji	57
13. Szacunkowe ramy finansowe w odniesieniu do głównych i uzupełniających projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	61
14. System zarządzania realizacją programu rewitalizacji.....	65
15. System monitoringu i oceny skuteczności działań oraz system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu PR.....	67
Spis tabel, wykresów, rysunków	70

1. Wstęp

Program rewitalizacji to inicjowany, opracowany i uchwalany przez radę gminy, na podstawie art. 18 ust. 1 i ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 446), wieloletni program działań w sferze społecznej, ekonomicznej, przestrzennej, infrastrukturalnej, środowiskowej, kulturowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysu oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

Gmina Łysomice rozpoczęła prace związane z opracowaniem programu rewitalizacji na mocy Uchwały nr XVII/98/2016 Rady Gminy Łysomice z dnia 21 stycznia 2016 r. w sprawie przystąpienia do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Łysomice na lata 2014-2020, zmienionej Uchwałą Nr XXIX/140/2016 Rady Gminy Łysomice z dnia 22 listopada 2016r. zmieniająca uchwałę Nr XVII/98/2016 Rady Gminy Łysomice z dnia 21 stycznia 2016r. w sprawie przystąpienia do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Łysomice na lata 2014-2020.

Zgodnie z art. 52 ust. 1 ustawy z dnia z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. 2015 poz. 1777):

Do dnia 31 grudnia 2023 r. dopuszcza się realizację przedsięwzięć wynikających z programu zawierającego działania służące wyprowadzeniu obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego, przyjmowanego uchwałą rady gminy, bez uchwalania gminnego programu rewitalizacji.

Od roku 2024 realizacja procesu rewitalizacji będzie możliwa jedynie w oparciu o gminny program rewitalizacji sporządzony na podstawie ustawy o rewitalizacji. Do końca roku 2023 ustawa daje możliwość opracowania programu rewitalizacji w oparciu o ustawę o samorządzie gminnym oraz *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*. Powyższe rozwiązanie umożliwi realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych zarówno ze środków budżetu miasta, środków prywatnych, jak również z wykorzystaniem funduszy unijnych i środków krajowych dedykowanych rewitalizacji.

Podstawowe elementy niniejszego programu rewitalizacji to:

- Opis powiązań programu rewitalizacji z dokumentami strategicznymi i planistycznymi;
- Diagnoza gminy wraz z wynikającymi z niej wnioskami;
- Wskazanie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji;
- Analiza jakościowa obszaru rewitalizacji;
- Wizja stanu obszaru rewitalizacji po przeprowadzeniu działań zaplanowanych w programie rewitalizacji;
- Cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służące eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk;
- Lista planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
- Charakterystyka pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
- Mechanizmy zapewnienia komplementarności pomiędzy przedsięwzięciami oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy;
- Szacunkowe ramy finansowe w odniesieniu do głównych i uzupełniających projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych;

- Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, właścicieli i zarządców nieruchomości oraz innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji;
- System zarządzania realizacją programu rewitalizacji;
- System monitoringu i oceny skuteczności działań oraz system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu.

Niniejszy dokument stanowi w polityce gminy płaszczyznę koordynacji wszelkich działań rewitalizacyjnych i ustanawia dla nich ramy operacyjne.

Prace nad programem przebiegały w pięciu głównych etapach:

- 1) Diagnoza strategiczna.
- 2) Analiza zróżnicowania wewnątrzgminnego, wyznaczenie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji.
- 3) Wyznaczenie celów strategicznych i kierunków działań wraz z przeprowadzeniem otwartego naboru propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.
- 4) Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko.
- 5) Konsultacje społeczne.

Dokument został sporządzony z uwzględnieniem podstawowych zasad planowania rewitalizacji:

Schemat 1. Zasady planowania rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne

2. Opis powiązań PR z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Przeprowadzona w dalszej części dokumentu analiza wskaźnikowa i analiza jakościowa wykazały, iż obszarem charakteryzującym się największym natężeniem zjawisk kryzysowych, a zatem obszarem wymagającym ożywienia społeczno-gospodarczego, są miejscowości Łysomice i Ostaszewo. Rewitalizacja ww. obszarów rozumiana jako proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszaru zdegradowanego, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie wpisuje się w założenia dokumentów strategicznych na poziomie krajowym i regionalnym. Rewitalizacja tego obszaru wpisuje się również w politykę rozwoju gminy.

Założenia *Programu Rewitalizacji dla Gminy Łysomice na lata 2014-2023* są komplementarne w stosunku do następujących dokumentów strategicznych i planistycznych:

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO DO ROKU 2020 - PLAN MODERNIZACJI 2020+

Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+ jako jedno z najważniejszych założeń polityki rozwoju województwa uznaje aktywizację społeczno-gospodarczą na poziomie lokalnym.

Niniejszy program rewitalizacji wykazuje zgodność ze strategią, gdyż wpisuje się w następujące Priorytety i kierunki działań:

- **Priorytety: Nowoczesne społeczeństwo, Modernizacja przestrzeni wsi i miast, Konkurencyjna gospodarka oraz**
- **Kierunki działań: rozbudzanie aktywności obywatelskiej i społecznej, chęci do współpracy, prowadzenia działań edukacyjnych, zachęcania do szerokiego otwarcia na świat oraz dążeń do znacznego przyspieszenia rozwoju obszarów wiejskich i miast.**

Program rewitalizacji wykazuje szczególnie zgodność w zakresie Priorytetu - Modernizacja przestrzeni miast i wsi, który zakłada dążenie do znacznego przyspieszenia rozwoju obszarów wiejskich oraz aktywizacji społeczno-gospodarczej miast przy uwzględnieniu ich pozycji w sieci osadniczej i dostosowaniu potencjału do oczekiwań stawianych przed nimi w zakresie stymulowania rozwoju regionu, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego. Wpisuje się również bezpośrednio w priorytet Konkurencyjna gospodarka, który przewiduje realizację działań służących szeroko pojętemu rozwojowi gospodarczemu. Przewidziana w programie interwencja mająca na celu zwiększenie poziomu przedsiębiorczości mieszkańców części obszaru rewitalizacji (miejscowość Ostaszewo) poprzez szkolenia w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej przyczyni się do podniesienia ich aktywności gospodarczej, a tym samym do zwiększenia podmiotów gospodarczych i liczby miejsc pracy. Jednocześnie wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży pozytywnie wpłynie w przyszłości na jakość zasobów ludzkich. Będzie to stanowić impuls do rozwoju gospodarczego gminy, a tym samym również całego województwa kujawsko-pomorskiego.

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 20014-2020 definiuje rewitalizację społeczno-gospodarczą, a także fizyczną obszarów o dużej koncentracji negatywnych zjawisk społecznych jako jedno z podstawowych działań mających przyczynić się do minimalizacji występujących na danych obszarach problemów. Niniejszy program rewitalizacji jest zgodny z RPO poprzez następujące priorytety:

- **Priorytet Inwestycyjny 9d „Inwestycje dokonywane w kontekście strategii na rzecz rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” (dot. obszarów wiejskich),**
- **Priorytet Inwestycyjny 9vi „Strategie rozwoju lokalnego kierowane przez społeczność” (dot. obszarów wiejskich),**
- **Priorytet Inwestycyjny 9b „Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich”,**
- **Priorytet Inwestycyjny 9i „Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie”,**
- **Priorytet Inwestycyjny 9iv „Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym”.**

SZCZEGÓŁOWY OPIS OSI PRIORYTETOWYCH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2014-2020

Projekty rewitalizacyjne, które będą realizowane na terenie Gminy Łysomice, będą wdrażane głównie w ramach:

- Działania 7.1 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (działania infrastrukturalne),
- Działania 11.1 Włączenie społeczne na obszarach objętych Lokalną Strategią Rozwoju (działania społeczne).

W ramach programu rewitalizacji zaplanowane są przedsięwzięcia wpisujące się w powyższe działania.

STRATEGIA POLITYKI SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO DO ROKU 2020

Strategia obejmuje w szczególności programy: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz współpracy z organizacjami pozarządowymi. Program rewitalizacji wykazuje zgodność z następującymi celami strategicznymi dokumentu.

- **Cel strategiczny I - Wzrost poziomu samodzielności życiowej mieszkańców regionu,**
- **Cel strategiczny II - Wzrost poziomu życia mieszkańców regionu poprzez zwiększenie dostępności do różnego rodzaju usług społecznych,**
- **Cel strategiczny III -Wzrost poziomu aktywności w życiu społecznym.**

STRATEGIA ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH DLA BYDGOSKO-TORUŃSKIEGO OBSZARU FUNKcjONALNEGO

Strategia stanowi instrument umożliwiający podjęcie zintegrowanych działań na rzecz rozwiązywania problemów społeczno-gospodarczych w ramach pierwszego poziomu polityki terytorialnej w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Program Rewitalizacji wpisuje się szczególnie w cel strategiczny 3 – Rozwój społeczno-gospodarczy, Działanie 3.3. Rewitalizacja.

STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ (LSR) DLA OBSZARU LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA ZIEMIA GOTYKU NA LATA 2016-2023

Program rewitalizacji dla Gminy Łysomice... wpisuje się w cele wyznaczone w ww. strategii LGD. Cele wyznaczone w programie realizują cel ogólny 2: Poprawa standardu życia na obszarze LSR i cel szczegółowy 2.1. Rewitalizacja miejscowości wiejskich o dużej koncentracji problemów społeczno-gospodarczych do 2023 roku. Jednocześnie cele niniejszego programu wpisują się w cel 3. Podniesienie poziomu kapitału społecznego na obszarze LSR, w tym cele szczegółowe 3.2. Zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym do 2023 roku i 3.3. Aktywizacja i animacja lokalnej społeczności do 2023 roku. Poprzez zaplanowane szkolenia w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej niniejszy program jest również komplementarny z celem ogólnym 1: Wzrost gospodarczy obszaru LSR Ziemia Gotyku.

Program realizuje następujące wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych uwzględnione w strategii:

- Liczba osób korzystających ze zrewitalizowanych obszarów;
- Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem) w tym samozatrudnienie;
- Liczba uczestników działań edukacyjnych podnoszących wiedzę, w tym szkoleń;
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, poszukujących pracy po opuszczeniu programu;
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek);
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, u których wzrosła aktywność społeczna.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE ŁYSOMICIE NA LATA 2016 – 2021

Strategia nawiązuje w sposób bezpośredni do procesu rewitalizacji w odniesieniu do jej aspektu kluczowego, tj. społecznego. Program rewitalizacji wpisuje się w następujące cele szczegółowe określone w strategii:

- **Cel I. Edukacja, kultura i sport – źródłem budowania silnego i aktywnego społeczeństwa lokalnego,**
- **Cel II. System komunikacji między pomocą społeczną, a instytucjami i osobami współdziałającymi na rzecz wychodzenia z ubóstwa i ograniczania patologii,**
- **Cel III. Podejmowanie działań profilaktycznych na rzecz zdrowego i bezpiecznego społeczeństwa,**
- **Instytucje kościelne i pozarządowe na rzecz społeczeństwa lokalnego.**

W strategii wskazuje się bezpośrednio, że rewitalizacja społeczna stanowi jeden z czynników warunkujący ograniczanie zjawiska bezrobocia na terenie gminy i przyczyniający się do ograniczenia zjawisk patologicznych, marginalizacji części społeczeństwa.

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ŁYSOMICIE

Zgodnie ze studium, tereny zurbanizowane gminy charakteryzują się wysokim stopniem degradacji. Wobec oczekiwań poprawy warunków życia mieszkańców gminy przekształceń wymaga znaczna ilość obiektów i założeń przestrzennych. Podstawowym zadaniem jest sanacja techniczna obiektów istniejących, głównie mieszkalnych. Wraz z poprawą warunków techniczno-użytkowych winna następować poprawa warunków estetycznych przez powrót do tradycyjnej zabudowy wiejskiej. Obszary zwartej zabudowy wiejskiej wymagają przekształceń i rehabilitacji (rozumianej ogólnie jako działania mające na celu przywrócenie pierwotnych lub nadanie nowych cech zdegradowanej przestrzeni i zabudowie zarówno historycznej jak i współczesnej). Mając na uwadze powyższe zapisy, należy stwierdzić, że planowane cele rewitalizacji w gminie wpisują się w założenia analizowanego dokumentu.

3. Uproszczona diagnoza gminy z wnioskami

1. Wprowadzenie

Gmina Łysomice położona jest w województwie kujawsko-pomorskim, w powiecie ziemskim toruńskim, graniczy z 200-tysięcznym miastem Toruniem od jego północnej strony, jak również gminami powiatu toruńskiego: Zławsią Wielką, Łubianką, Chełmżą, Lubiczem oraz gminą Kowalewo Pomorskie w powiecie golubsko-dobrzyńskim. Rozciąga się na powierzchni 128 km².

Gmina Łysomice jest bardzo dobrze usytuowana względem najważniejszych tras komunikacyjnych kraju – autostrady A1, drogi krajowej nr 91 Gdańsk – Toruń – Łódź, drogi krajowej nr 10 Szczecin – Warszawa i nr 15 Poznań – Olsztyn oraz dróg wojewódzkich nr 552 i 553. Na terenie gminy zlokalizowany jest węzeł autostradowy „Turzno”, do którego budowane są lokalne drogi dojazdowe. Dobrze rozwiniętą infrastrukturę komunikacyjną zapewniają także linie kolejowe (Toruń – Malbork).

2. Analiza demograficzna

Według stanu na dzień 31.12.2015 r. Gmina Łysomice liczy 9685 mieszkańców¹ (co stanowi ok. 9% ludności powiatu toruńskiego). Liczba ludności Gminy Łysomice systematycznie wzrasta. Związane to jest z jednej strony, z atrakcyjnym jej położeniem – blisko Torunia, a z drugiej strony, z powstawaniem nowych zakładów pracy, a co się z tym wiąże z większymi możliwościami znalezienia zatrudnienia.

Liczba ludności gminy wzrosła na przestrzeni lat 2011-2015 o 462 osoby. Na terenie gminy wsiami o największej dynamice wzrostu liczby ludności są Łysomice, Papowo Toruńskie i Turzno. Spadek liczby

¹ Dane BDL GUS. Pod względem metodologicznym dane o liczbie i strukturze ludności dla okresów międzypisowych są sporządzane poprzez przyjęcie wyników spisu powszechnego za bazę wyjściową, a następnie naliczanie danych metodą bilansową według następującego schematu: stan ludności na początek okresu (roku, kwartału) w gminie + urodzenia żywe - zgony + zameldowania na pobyt stały (z innych gmin i z zagranicy) - wymeldowania z pobytu stałego do innych gmin i za granicę) +(-) przesunięcia ludności z tytułu zmian administracyjnych = stan ludności na końcu okresu (roku, kwartału) w gminie. Stąd też istnieje różnica pomiędzy danymi, którymi dysponuje gmina (zgodnie z nimi, liczba mieszkańców w 2015 r. wynosi 9631 osób), a danymi podawanymi przez GUS.

ludności odnotowano w miejscowościach Gostkowo, Kamionki Małe, Różankowo, Świerczyny, Kowróż.

Zwiększanie się liczby ludności gminy wiąże się bezpośrednio z migracjami. W roku 2015 zameldowano na obszarze gminy 234 nowych mieszkańców. W tym samym roku wymeldowano 106 osób. W związku z powyższym saldo migracji wewnętrznych wyniosło 128. Saldo migracji przez cały analizowany okres czasu przyjmuje wartości dodatnie, co świadczy o dużej atrakcyjności gminy na tle innych jednostek w województwie kujawsko-pomorskim. Na wzrost liczby ludności w gminie wpływa również ruch naturalny, tj. urodzenia i zgony. W 2015 r. zanotowano 11,4 urodzeń żywych na 1000 ludności i 6,15 zgonów na 1000 ludności.

Pomimo pozytywnych wskaźników w zakresie migracji wewnętrznych, część ludności opuszcza obszar gminy Łysomice. Przyczyną migracji z tych terenów są przede wszystkim motywy ekonomiczne, związane z poszukiwaniem pracy w większych miastach, takich jak Toruń, czy Bydgoszcz oraz brak satysfakcjonującego wynagrodzenia, a także warunków do rozwoju społecznego.

Pod względem struktury wieku, warto podkreślić wysoki udział osób w wieku 35-39 lat w ogólnej liczbie mieszkańców Gminy Łysomice, a także w wieku 55-64. Zjawisko to stanowi następstwo wydłużania się trwania życia, jak również niskiego poziomu dzietności. Proces starzenia społeczeństwa przekłada się na strukturę ludności wg ekonomicznych grup wieku, która dla Gminy Łysomice w 2015 r. kształtowała się następująco: udział ludności w wieku przedprodukcyjnym – 18,4%, udział ludności w wieku produkcyjnym – 64,2%, udział ludności w wieku poprodukcyjnym – 17,5%. Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym systematycznie rośnie, natomiast liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym utrzymuje się na stabilnym porównywalnym poziomie. W latach 2002 – 2015 ich udział w ogólnej liczbie ludności Gminy Łysomice wzrósł o 3,4%, a odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym spadł aż o 6%. Dla porównania na obszarze całego powiatu toruńskiego odnotowano w analogicznym okresie wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym wyniósł 2,4%, a spadek odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym – 3,6%.

3. Analiza społeczna

Wskaźniki zadowolenia z różnych aspektów życia traktowane są jako ważny element monitorowania sytuacji społecznej. Jedną z jej składowych jest poziom życia ludności, który bezpośrednio przekłada się na subiektywną ocenę własnej sytuacji. Dla części mieszkańców gminy Łysomice negatywnie na ocenę jakości życia wpływają m.in. problemy na rynku pracy, wysoka stopa bezrobocia rejestrowanego oraz niezadowolająca wysokość zarobków. Brak pracy i ubożenie społeczeństwa powodują, że część mieszkańców gminy korzysta z pomocy społecznej. Podstawowe powody korzystania z niej to: ubóstwo i bezrobocie, niepełnosprawność, w dalszej kolejności bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, potrzeba ochrony macierzyństwa, alkoholizm, wielodzietność oraz długotrwała i ciężka choroba. Niejednokrotnie w rodzinach występuje kumulacja kilku z wymienionych czynników.

W 2015 r. z usług pomocy społecznej w łysomicach wg danych GOPS skorzystało 926 osób, co stanowi 9,6% mieszkańców gminy. Jest to średnia nieznacznie niższa niż średnia tego wskaźnika dla powiatu toruńskiego i województwa kujawsko-pomorskiego, która wyniosła 9,7%. Od kilku lat (poza rokiem 2011) ilość rodzin korzystających z pomocy GOPS oscyluje na podobnym poziomie, ale w 2013 roku odnotowano pewną tendencję wzrostową tego wskaźnika. Wynikało to z pogorszenia się sytuacji na rynku pracy, gdyż w tym okresie wiele zakładów mieszczących się w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Ostaszewie uległo likwidacji lub znacząco ograniczyło zatrudnienie.

Na terenie gminy wzrasta wartość wypłaconych zasiłków celowych i pomocy w naturze. Największy wzrost nastąpił w 2012 roku, w związku z klęską żywiołową i koniecznością wsparcia rodzin poszkodowanych. Z tej formy pomocy korzysta znacząca ilość osób przekraczających kryterium dochodowe, które z powodu zaistniałych dodatkowych przyczyn trudności w gospodarowaniu domowym budżetem, nie są w stanie ich pokonywać. Do najczęstszych przyczyn wskazujących na potrzebę udzielenia wsparcia należą długotrwałe choroby (a szczególnie duży problem z chorobami nowotworowymi). W 2015 r. w ramach zasiłków celowych i pomocy w naturze wydatki wyniosły 183260,00 zł.

Zwiększa się również liczba świadczeń i wypłacanych zasiłków okresowych. Szczególny wzrost nastąpił w roku 2013, co miało związek ze zmianami, jakie nastąpiły w Specjalnej Strefie Ekonomicznej, o czym mowa powyżej. W roku 2014 r. wypłacono 702 świadczenia okresowe na łączną wartość 263090,00 zł.

Analizując poziom przyznania pomocy społecznej, widać iż najczęstszym powodem przyznawania pomocy materialnej jest bezrobocie (5% ogółu mieszkańców gminy). Poważnym problemem jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych sięgające skali ponad 5% i wykazujące tendencją wzrostową w ostatnich latach. Podobny problem związany jest potrzebą ochrony macierzyństwa, dotyczący 4% ogółu mieszkańców. Narasta też problem ubóstwa dotyczący blisko 4% mieszkańców gminy. W grupie przyczyn, które systematycznie wzrastają, są też długotrwała choroba i niepełnosprawność, które występują u ok. 3% społeczności.

Gmina Łysomice jest organem prowadzącym dla czterech szkół i jednego przedszkola. Ponadto, na terenie gminy funkcjonują 1 niepubliczne przedszkole oraz 1 punkt przedszkolny.

Według danych GUS, liczba uczniów we wszystkich szkołach, w roku 2015 wynosiła 1054 osoby, w tym 172 osoby w przedszkolach (bez specjalnych), 95 osób w oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych, 680 osób w szkołach podstawowych, 279 osób w gimnazjach. Na przestrzeni lat 2011-2015 zauważalny jest stopniowy wzrost liczby uczniów we wszystkich szkołach na obszarze Gminy Łysomice.

W roku szkolnym 2014/2015 średni wynik egzaminu w szkołach podstawowych zlokalizowanych na terenie gminy kształtował się na wyższym poziomie niż średnia dla województwa. Zdecydowanie mniej korzystnie prezentowała się sytuacja w przypadku szkół gimnazjalnych. Praktycznie we wszystkich szkołach w analizowanym okresie wyniki były mniej korzystne niż średnia w województwie (wyjątkiem jest wynik egzaminu w roku szkolnym 2014/2015 w Gimnazjum nr 2 w Turznie). Średni wynik egzaminu w Gimnazjum nr 1 w Łysomicach w analizowanym okresie wyniósł 48,8%, a w Gimnazjum nr 2 w Turznie 54,8%. W przypadku województwa wyniósł on 62%.

4. Analiza gospodarcza

Gmina Łysomice klasyfikowana jest jako atrakcyjny obszar do rozwoju przedsiębiorczości. Dzięki sąsiedztwu z dużym ośrodkiem miejskim, z gminy o charakterze rolniczym przekształciła się w atrakcyjny obszar do lokowania wszelkiego rodzaju inwestycji.

Jak wynika z danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2015 roku na terenie Gminy Łysomice zarejestrowane były łącznie 1053 podmioty gospodarcze, z czego 1029 (97,7% ogółu) to podmioty sektora prywatnego, a 16 (1,5% ogółu) to podmioty z sektora publicznego. 842 podmioty to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (prawie 80%). W głównej mierze są to firmy świadczące usługi w zakresie: handlu, budownictwa, transportu i pozarolniczej działalności produkcyjnej. W ciągu

5 ostatnich lat (2011-2015) liczba podmiotów gospodarczych z sektora prywatnego wzrosła o 173. Największy wzrost zanotowano wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, o 100.

Pod względem wielkości przedsiębiorstw, dominują przedsiębiorstwa zatrudniające do 9 pracowników – w 2015 r. stanowiły 96% wszystkich podmiotów zarejestrowanych na terenie gminy Łysomice (1011 podmiotów). Przedsiębiorstwa zatrudniające od 10 do 49 osób to 3,1% ogólnej liczby łysomickich podmiotów (33 podmioty). Ponadto, na terenie gminy jest zlokalizowanych 6 przedsiębiorstw zatrudniających od 50 do 249 osób, 2 przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 250 osób oraz jedno zatrudniające powyżej 1000 osób. Dane te wskazują zatem, że gospodarka Gminy Łysomice oparta jest na rozwoju sektora MŚP.

Należy podkreślić, że działalność gospodarcza na terenie gminy jest skoncentrowana w podstrefie specjalnej strefy ekonomicznej w Ostaszewie, gdzie są skupione największe przedsiębiorstwa funkcjonujące w gminie, jak również w większych miejscowościach gminy, tj. Łysomicach, Papowie Toruńskim, Turznie, Lulkowie. W przypadku pozostałych miejscowości dostrzega się zdecydowanie mniejszą aktywność gospodarczą mieszkańców.

5. Rynek pracy

Na koniec 2015 roku liczba pracujących mieszkańców Gminy Łysomice kształtowała się na poziomie 3443 osób. Wśród osób pracujących przeważają mężczyźni, którzy stanowią 56,9% wszystkich zatrudnionych (2015 r.). Na obszarze Gminy Łysomice, wg danych PUP bez pracy pozostawało na koniec 2015 r. 456 osób. Od roku 2013 obserwuje się systematyczny spadek liczby osób bezrobotnych zamieszkujących obszar gminy, niemniej jednak należy zwrócić uwagę na szczególne natężenie zjawiska długotrwałego bezrobocia na terenie gminy – udział osób długotrwanie bezrobotnych wynosi aż 43,2%. Wśród osób bezrobotnych na obszarze Gminy Łysomice przeważają kobiety – ponad 57% ogółu bezrobotnych. W 2015 r. wśród osób pozostających bez pracy 22 osoby stanowili absolwenci szkół, 110 – bezrobotni z prawem do zasiłku i 197 długotrwanie bezrobotnych. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Łysomice według danych GUS wyniósł w 2015 roku 7,3%.

6. Infrastruktura techniczna

Dostępność oraz użyteczność infrastruktury technicznej, związana z ciągłością i powszechnością świadczenia usług, wpływa na standard życia mieszkańców. Na terenie gminy Łysomice jest 189,7 km sieci wodociągowych przesyłowych oraz 2090 połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania, zaopatrujących prawie wszystkich mieszkańców gminy, tj. 98,5% ludności. Sieć kanalizacyjna ma 120,1 km długości, liczba połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wynosi 1480, zaopatrujących 70,3% mieszkańców gminy. Na terenie gminy znajdują się lokalne systemy ciepłownicze zlokalizowane w zakładach rolnych w Łysomicach, Ostaszewie i Piwnicach. Pozostałe obiekty mieszkalne i usługowe posiadają lokalne własne urządzenia grzewcze o różnorodnych źródłach zasilania (paliwa stałe, płynne, gazowe i elektryczność). Na terenie gminy zlokalizowane są sieci infrastruktury gazowej dwóch operatorów: Gaz-System S.A. w Gdańsku oraz Pomorskiej Spółki Gazownictwa Sp. z o.o. Gdańsk. W 2015 r. długość czynnej sieci gazowej wynosiła ponad 69,9 km, w tym sieć przesyłowa stanowiła 32,1 km, natomiast sieć rozdzielcza 37,8 km. Zadania z zakresu przyjmowania i składowania odpadów komunalnych wykonuje Zakład Gospodarki Komunalnej w Chełmży oraz Miejskie Przedsiębiorstwo Odpadów w Toruniu. Stan infrastruktury drogowej należy ocenić jako zróżnicowany, jednocześnie należy podkreślić, że gmina prowadzi systematyczne działania w zakresie modernizacji dróg gminnych.

7. Kultura

Gmina Łysomice posiada bogate zasoby dziedzictwa kulturowego materialnego w postaci takich grup obiektów, jak: stanowiska archeologiczne, układy ruralistyczne wsi, zespoły podworskie, obiekty sakralne, obiekty techniki i kultury materialnej, obiekty architektury i budownictwa oraz zieleń komponowaną, ukształtowane na przestrzeni okresów historycznych.

Na terenie Gminy Łysomice działalność kulturalną prowadzą: Gminna Biblioteka Publiczna w Łysomicach, która sprawuje nadzór nad 5 filiami (w Turznie, Lulkowie, Ostaszewie, Gostkowie i Zakrzewku), Gminne Centrum Informacji, świetlice wiejskie (11 obiektów).

PODSTAWOWE WNIOSKI WYNIKAJĄCE ZE SPORZĄDZONEJ DIAGNOZY SĄ NASTĘPUJĄCE:

- Położenie gminy w sąsiedztwie Torunia sprawia, że jest postrzegana jako atrakcyjne miejsce do życia i prowadzenia działalności gospodarczej.
- Liczba ludności gminy systematycznie rośnie, co wynika z postępującego zjawiska suburbanizacji, jak również stosunkowo wysokiego przyrostu naturalnego.
- Najczęstszą przyczyną migracji zewnętrznych są względy ekonomiczne związane z poszukiwaniem pracy w Bydgoszczy i Toruniu.
- Na terenie gminy obserwuje się szybszy, niż w skali powiatu, przyrost ludności w wieku poprodukcyjnym, i spadek odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym, co wskazuje na konieczność położenia większego nacisku na poprawę sytuacji osób starszych, w tym długotrwale chorych i niepełnosprawnych.
- Podstawowymi przyczynami objęcia pomocą społeczną są: bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, następnie: ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba i niepełnosprawność.
- Na terenie gminy obserwuje się wzrost liczby uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjalnych.
- Poziom kształcenia mierzony wynikami egzaminów przedstawia się korzystnie w odniesieniu do szkół podstawowych, problemem są jednakże zdecydowanie gorsze niż w przypadku województwa wyniki egzaminów gimnazjalnych (przede wszystkim w Gimnazjum nr 1 w Łysomicach).
- Gmina charakteryzuje się korzystnymi warunkami do rozwoju przedsiębiorczości dzięki funkcjonującej podstrefie strefy ekonomicznej.
- Działalność gospodarcza jest skupiona w podstrefie w Ostaszewie i większych miejscowościach.
- Pomimo spadku liczby osób bezrobotnych, cały czas obserwuje się wysokie natężenie zjawiska długotrwałego bezrobocia.
- Gmina charakteryzuje się stosunkowo korzystną sytuacją w przypadku dostępu do infrastruktury technicznej.
- Działalność kulturalna jest skupiona wokół gminnej biblioteki oraz świetlic wiejskich.

4. Wyniki badań ankietowych

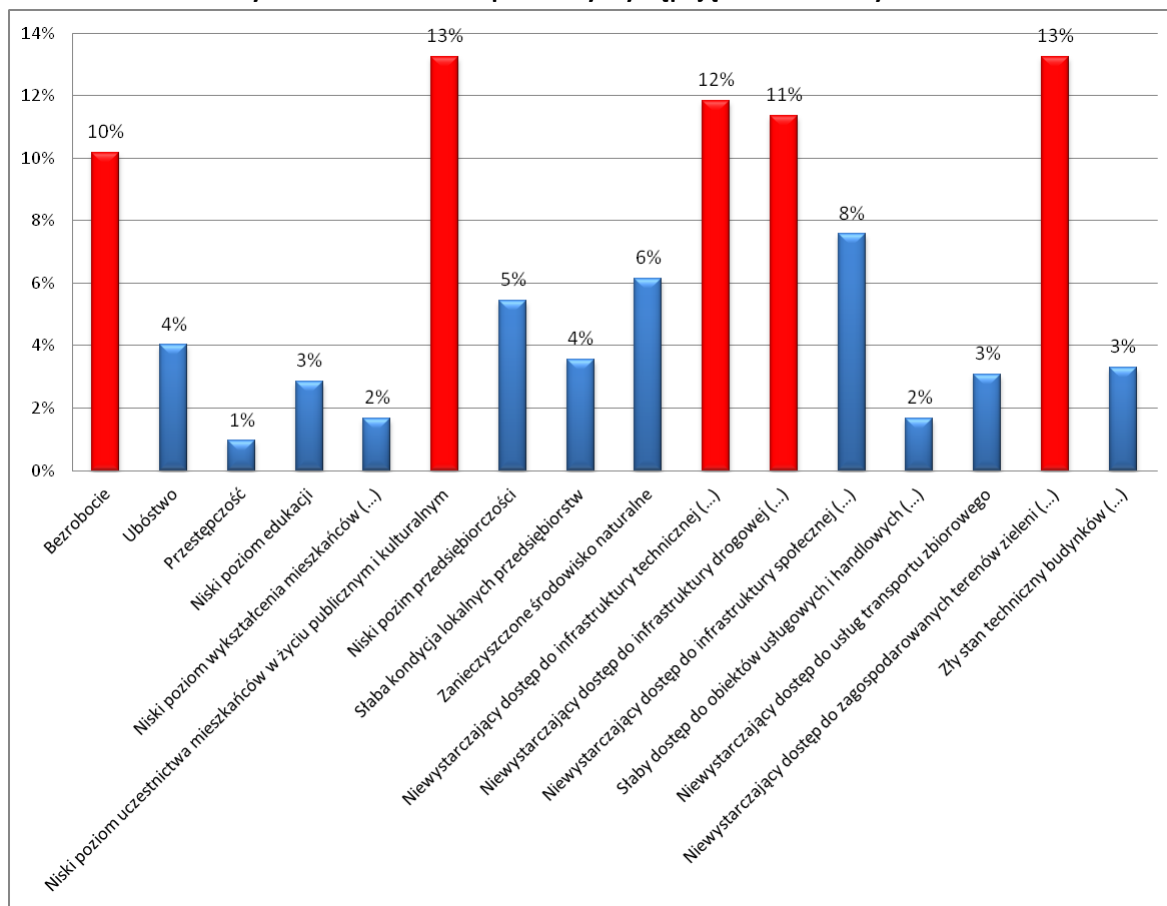
W okresie październik-listopad 2015 r. zostało zorganizowane badanie ankietowe mające na celu poznanie opinii mieszkańców gminy na temat aktualnych potrzeb w zakresie rewitalizacji problemowych obszarów gminy oraz oczekiwanych działań mających na celu ich ożywienie

społeczno-gospodarcze. W badaniu wzięło udział 95 osób, w tym: 53 kobiety i 35 mężczyzn. 7 osób nie wskazało płci.

Najliczniej byli reprezentowani mieszkańcy: Różankowa (24 os.), Kamionek Dużych (15 os.), Lulkowo (11 os.), Łysomice (11 os.), Wytrębówice (10 os.). Najmniejsza liczba osób pochodziła z miejscowości: Zęgwirt (1 os.), Tylice (1 os.), Gostkowo (1 os.), Ostaszewo (2 os.). Najliczniej reprezentowaną grupą wiekową były osoby w wieku 25-44 lat (48%), następnie 45-64 lat (32%), 65 i więcej lat (11%), 18-24 lata (3%). Wśród ankietowanych znalazły się osoby o wykształceniu wyższym (29%), średnim (29%), zawodowym (28%), podstawowym (6%). Pod względem aktywności zawodowej dominowały osoby pracujące stanowiące 40% ogółu badanych, kolejną grupą byli emeryci/renciści (16%), dalej rolnicy (15%), osoby bezrobotne (12%), przedsiębiorcy (6%), uczniowie/studenci (4%).

Ankietowani byli proszeni o wskazanie podstawowych ich zdaniem problemów występujących na terenie gminy. Wśród najczęstszych odpowiedzi pojawiły się takie kwestie, jak: niski poziom uczestnictwa mieszkańców w życiu publicznym i kulturalnym, niewystarczający dostęp do zagospodarowanych terenów zieleni, niewystarczający dostęp do infrastruktury technicznej, niewystarczający dostęp do infrastruktury drogowej, bezrobocie.

Wykres 1. Podstawowe problemy występujące w Gminie Łysomice

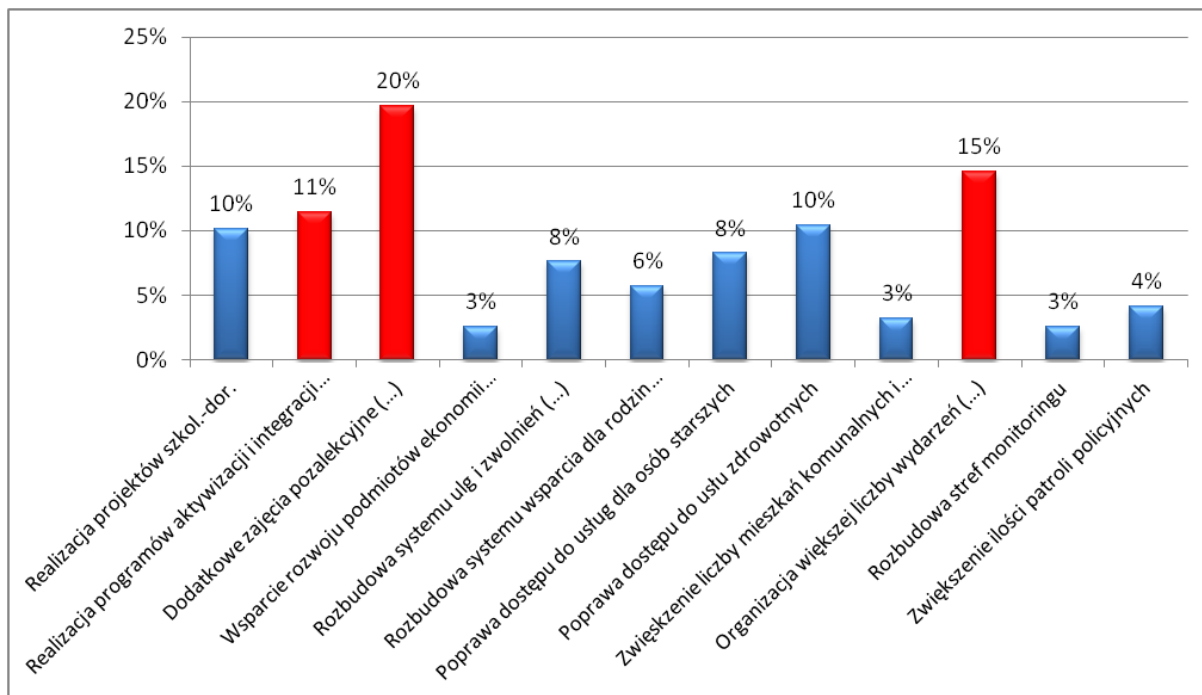

Źródło: opracowanie własne

Kolejną kwestią poruszoną w ankiecie były proponowane przedsięwzięcia w sferze społecznej. Ankietowani najczęściej wskazywali dodatkowe zajęcia pozalekcyjne dla dzieci i młodzieży, organizację większej liczby wydarzeń o charakterze kulturalnym, rekreacyjnym, integracyjnym dla mieszkańców, realizację programów aktywizacji i integracji. W poszczególnych miejscowościach gminy najczęściej zwracano uwagę na realizację następujących przedsięwzięć:

- Różankowo – organizacja większej liczby wydarzeń o charakterze kulturalnym, rekreacyjnym, integracyjnym dla mieszkańców, dodatkowe zajęcia pozalekcyjne dla dzieci i młodzieży.
- Kamionki Duże – dodatkowe zajęcia pozalekcyjne dla dzieci i młodzieży.
- Łysomice – dodatkowe zajęcia pozalekcyjne dla dzieci i młodzieży.
- Lulkowo – poprawa dostępu do usług zdrowotnych, organizacja większej liczby wydarzeń o charakterze kulturalnym, rekreacyjnym, integracyjnym dla mieszkańców.
- Wytrębowice – poprawa dostępu do usług dla osób starszych.

Wykres 2. Proponowane przedsięwzięcia w sferze społecznej

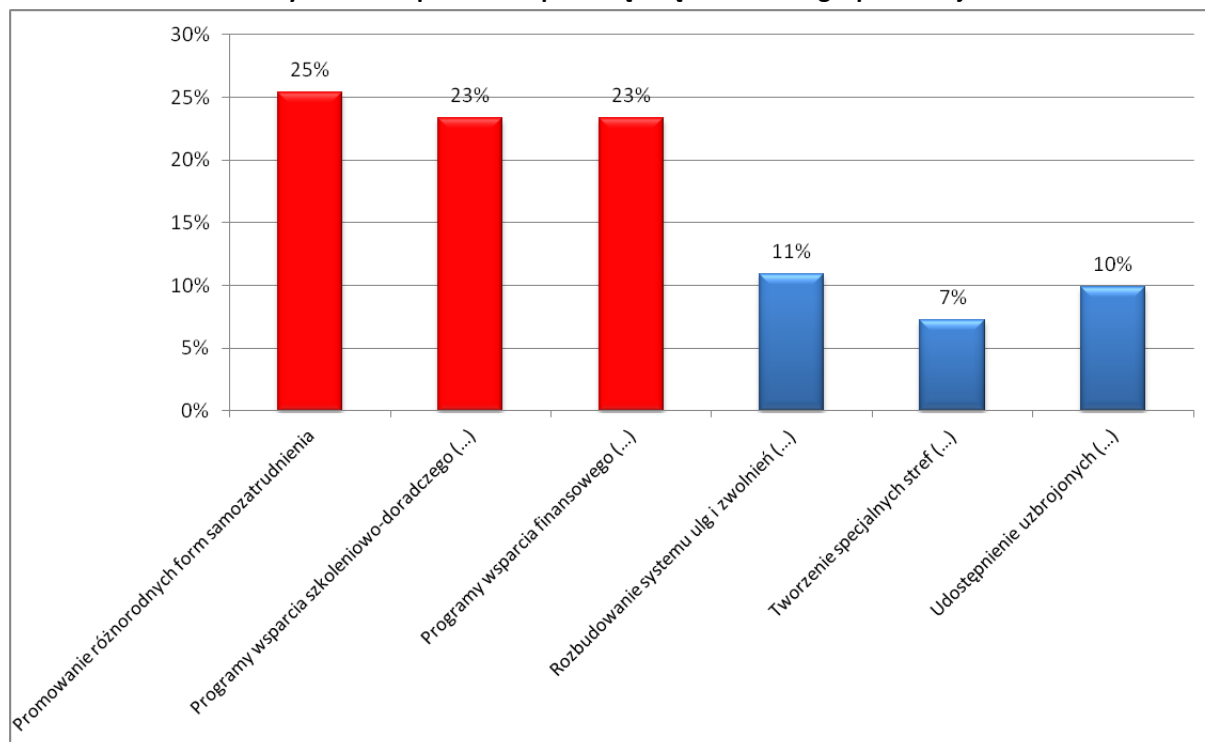

Źródło: opracowanie własne

W sferze gospodarczej najczęściej zwracano uwagę na potrzebę realizacji takich przedsięwzięć, jak: promowanie różnych form zatrudnienia, programy wsparcia szkoleniowo-doradczego dla osób zainteresowanych tworzeniem własnej działalności gospodarczej, programy wsparcia finansowego dla osób zainteresowanych tworzeniem własnej działalności gospodarczej. W poszczególnych miejscowościach gminy najczęściej zwracano uwagę na realizację następujących przedsięwzięć:

- Różankowo – programy wsparcia szkoleniowo-doradczego dla osób zainteresowanych tworzeniem własnej działalności gospodarczej.
- Kamionki Duże – programy wsparcia szkoleniowo-doradczego dla osób zainteresowanych tworzeniem własnej działalności gospodarczej.
- Łysomice – programy wsparcia finansowego dla osób zainteresowanych tworzeniem własnej działalności gospodarczej.
- Lulkowo – programy wsparcia finansowego dla osób zainteresowanych tworzeniem własnej działalności.
- Wytrębówce – promowanie różnorodnych form samo zatrudnienia.

Wykres 3. Proponowane przedsięwzięcia w sferze gospodarczej

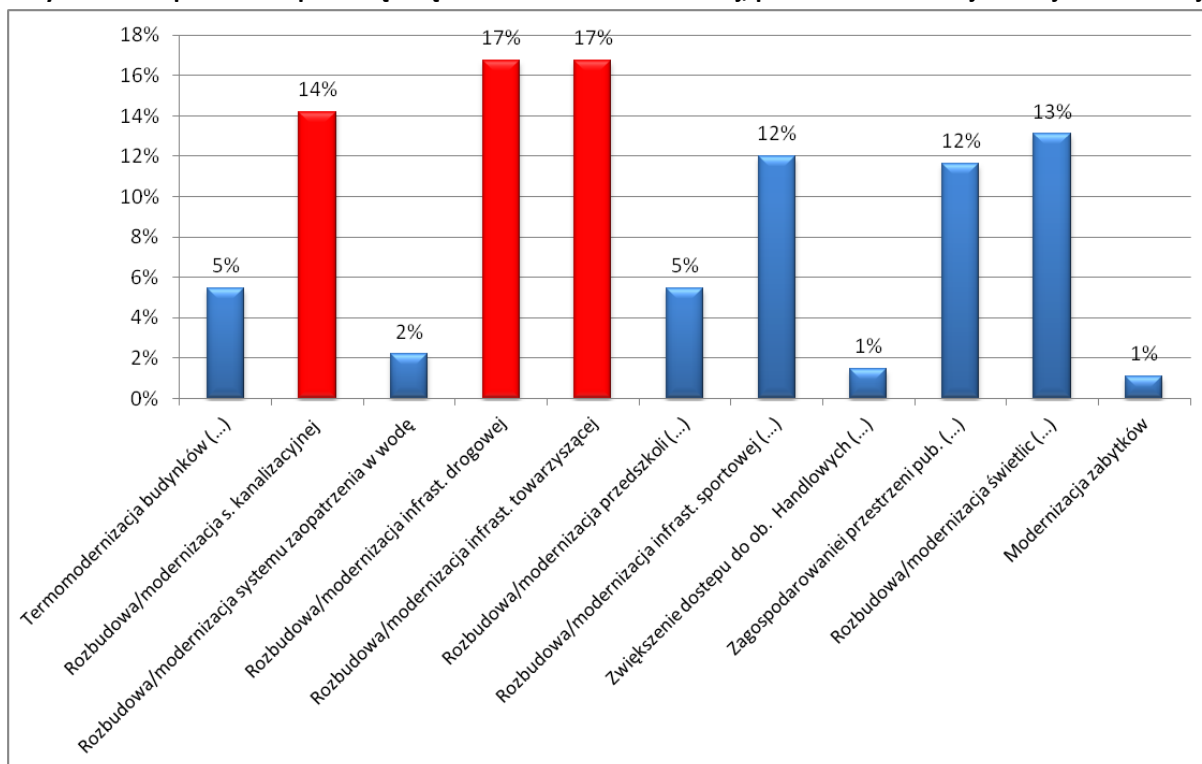

Źródło: opracowanie własne

W przypadku sfery środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej ankietowani zwracali najczęściej uwagę na potrzebę rozbudowy/modernizacji infrastruktury drogowej oraz infrastruktury towarzyszącej (chodniki, ścieżki rowerowe) oraz rozbudowy/modernizacji sieci kanalizacyjnej. Warto jednak podkreślić, że niewiele mniejszy odsetek odpowiedzi dotyczył rozbudowy/modernizacji świetlic wiejskich oraz zagospodarowania przestrzeni publicznych na parki, skwery, place zabaw itp. W poszczególnych miejscowościach gminy najczęściej zwracano uwagę na realizację następujących przedsięwzięć:

- Różankowo – rozbudowa/modernizacja sieci kanalizacyjnej, rozbudowa/modernizacja infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej.
- Kamionki Duże – rozbudowa/modernizacja sieci kanalizacyjnej, rozbudowa/modernizacja infrastruktury drogowej, rozbudowa/modernizacja przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów, poprawa jakości wyposażenia, rozbudowa/modernizacja świetlic wiejskich i poprawa jakości ich wyposażenia.
- Łysomice – rozbudowa/modernizacja infrastruktury towarzyszącej (chodniki, ścieżki rowerowe, parkingi, oświetlenie).
- Lulkowo – zagospodarowanie przestrzeni publicznych na parki, skwery, place zabaw itp., rozbudowa/modernizacja świetlic wiejskich i poprawa jakości ich wyposażenia.
- Wytrębowice – rozbudowa/modernizacja infrastruktury towarzyszącej.

Wykres 4. Proponowane przedsięwzięcia w sferze środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej

Źródło: opracowanie własne

5. Obszar zdegradowany gminy

Obszarem zdegradowanym w gminie jest ten obszar, na którym zidentyfikowano występowanie stanu kryzysowego (czyli koncentracji negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz w przynajmniej jednej ze sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej). Skalę tych negatywnych zjawisk odzwierciedlają mierniki rozwoju opisujące powyższe sfery, które wskazują na niski poziom rozwoju lub dokumentują silną dynamikę spadku poziomu rozwoju w odniesieniu do średniej wartości dla całej gminy. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nie posiadające ze sobą wspólnych granic.

Gmina Łysomice jest gminą wiejską, zatem obszar zdegradowany został wyznaczony zgodnie z zasadami wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji na obszarach wiejskich regionu.

Diagnozę występowania stanu kryzysowego w gminie dokonano w podziale na 23 miejscowości. Są to: Chorab, Gostkowo, Kamionki Duże, Kamionki Małe, Koniczynka, Kowróż, Kowróżek, Lipniczki, Lulkowo, Łąki Świerczyńskie, Łysomice, Olek, Ostaszewo, Papowo Toruńskie, Piwnice, Różankowo, Świerczynki, Świerczyny, Tylice, Turzno, Wytrębowice, Zakrzewko, Zęgwirt.

Zgodnie z *Zasadami programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych w celu ubiegania się o środki finansowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*:

Do obszaru zdegradowanego należy zaliczyć miejscowości spełniające jednocześnie następujące kryteria:

- a) *na terenie miejscowości identyfikuje się co najmniej 2 problemy społeczne mierzone wskaźnikami spośród tych, które określone zostały na liście wskaźników stanu kryzysowego na obszarach wiejskich w załączniku 3 (tabela 5); jednocześnie wskaźniki te przyjmują w miejscowości wartości mniej korzystne od średniej ich wartości dla gminy,*
- b) *na terenie miejscowości znajdują się przestrzenie zdegradowane lub gmina może zaproponować inne kryterium reprezentujące przynajmniej jedną ze sfer (negatywne zjawisko), o których mowa przy definicji stanu kryzysowego (rozdział 3, pkt 3a-d),*

Dla poszczególnych miejscowości można posłużyć się takimi samymi lub różnymi kryteriami (wyborem wskaźników), jednak zgodnie z zasadami określonymi powyżej.

Mając na uwadze powyższe, dla poszczególnych miejscowości sporządzono analizę wskaźnikową, która została przedstawiona poniżej.

Tabela 1. Dane wykorzystane do delimitacji

Miejscowość	Liczba mieszkańców (31.12.2015)	Liczba osób w wieku produkcyjnym (31.12.2015)	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym (31.12.2015)	Liczba osób w wieku 60 lat i powyżej (31.12.2015)	Liczba gospodarstw domowych wynikająca z gospodarki odpadami (31.12.2015)	Liczba rodzin objętych pomocą społeczną (31.12.2015)	Liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną (31.12.2015)	Liczba przedsiębiorstw (KRS + CEiDG) (31.12.2015)	Liczba przedsiębiorstw (CEiDG) (31.12.2015)
Chorab	12	7	1	1	3	2	7	0	0
Gostkowo	545	396	62	83	146	36	117	33	30
Kamionki Duże	482	330	60	76	103	18	55	20	17
Kamionki Małe	309	196	39	46	69	14	41	17	15
Koniczynka	178	122	23	25	42	8	23	4	4
Kowróż	182	137	16	25	66	8	20	5	2
Kowrózek	56	45	9	11	14	6	16	2	2
Lipniczki	235	163	25	31	61	7	18	13	11
Lulkowo	567	397	68	87	158	15	37	53	48
Łąki Świerczyńskie	1	1	0	0	1	0	0	0	0
Łysomice	1998	1382	230	291	544	35	100	230	198
Olek	8	4	0	0	2	0	0	0	0
Ostaszewo	799	541	114	143	221	41	129	44	22
Papowo Toruńskie	1338	943	169	195	386	24	75	137	113
Piwnice	293	208	35	43	76	18	60	7	7
Różankowo	300	206	31	37	97	4	9	24	23
Świerczynki	68	50	5	5	18	4	16	2	2

Świerczyny	72	49	9	14	15	3	14	3	3
Tylice	196	143	23	32	41	11	25	9	9
Turzno	1079	769	159	189	291	20	61	78	72
Wytrębowice	422	276	54	60	98	14	59	16	15
Zakrzewko	368	240	41	48	87	12	30	17	17
Zęgowit	123	78	16	19	22	3	14	6	6
Ogółem (gmina)	9631	6683	1189	1461	2561	303	926	720	616

Źródło: Urząd Gminy Łysomice, <https://ems.ms.gov.pl/>, <https://prod.ceidg.gov.pl/>

Tabela 2. Wyniki egzaminów

Wyszczególnienie	2012/2013	2013/2014	2014/2015	Średnia – ogółem
Gimnazjum nr 1 w Łysomicach	52,57%	49,81%	44,04%	48,81%
Gimnazjum nr 2 w Turznie	39,5%	59,1%	65,71%	54,77%
Województwo kujawsko-pomorskie	61%	65%	60%	62%

Źródło: <http://www.oke.gda.pl/>

Tabela 3. Analiza wskaźnikowa

Miejscowość	Zaawansowanie procesu starzenia się ludności	Samowystarczalność ekonomiczna ludności i gospodarstw domowych	Skuteczność kształcenia dzieci na poziomie podstawowym
	W1 – Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem	W2 – Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na danym obszarze	W3 – Miejscowość należy do rejonu obsługi szkoły podstawowej lub gimnazjum o niskim poziomie kształcenia
Chorab	8,33%	58,33%	Tak – Gimnazjum w Łysomicach (przeciętny wynik egzaminu gimnazjalnego w danej szkole za ostatnie 3 lata wynosi 48,81% i jest niższy od przeciętnego wyniku w województwie wynoszącego 62%).
Gostkowo	11,38%	21,47%	Tak – Gimnazjum w Turznie (przeciętny wynik egzaminu gimnazjalnego w danej szkole za ostatnie 3 lata wynosi 54,77% i jest niższy od przeciętnego wyniku w województwie wynoszącego 62%).
Kamionki Duże	12,45%	11,41%	Tak – Gimnazjum w Turznie
Kamionki Małe	12,62%	13,27%	Tak – Gimnazjum w Turznie
Koniczynka	12,92%	12,92%	Tak – Gimnazjum w Łysomicach
Kowróż	8,79%	10,99%	Nie dotyczy – brak uczniów uczęszczających do szkół zlokalizowanych na terenie gminy Łysomice
Kowrózek	16,07%	28,57%	Nie dotyczy – brak uczniów uczęszczających do szkół zlokalizowanych na terenie gminy Łysomice
Lipniczki	10,64%	7,66%	Tak – Gimnazjum w Turznie
Lulkowo	11,99%	6,53%	Tak – Gimnazjum w Łysomicach
Łąki Świerczyńskie	0,00%	0,00%	Tak – Gimnazjum w Łysomicach
Łysomice	11,51%	5,01%	Tak – Gimnazjum w Łysomicach

Miejscowość	Zaawansowanie procesu starzenia się ludności	Samowystarczalność ekonomiczna ludności i gospodarstw domowych	Skuteczność kształcenia dzieci na poziomie podstawowym
	W1 – Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem	W2 – Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na danym obszarze	W3 – Miejscowość należy do rejonu obsługi szkoły podstawowej lub gimnazjum o niskim poziomie kształcenia
Olek	0,00%	0,00%	Tak – Gimnazjum w Łysomicach
Ostaszewo	14,27%	16,15%	Tak – Gimnazjum w Łysomicach
Papowo Toruńskie	12,63%	5,61%	Tak – Gimnazjum w Łysomicach
Piwnice	11,95%	20,48%	Tak – Gimnazjum w Łysomicach
Różankowo	10,33%	3,00%	Tak – Gimnazjum w Łysomicach
Świerczyński	7,35%	23,53%	Tak – Gimnazjum w Łysomicach
Świerczyny	12,50%	19,44%	Tak – Gimnazjum w Łysomicach
Tylice	11,73%	12,76%	Tak – Gimnazjum w Turznie
Turzno	14,74%	5,65%	Tak – Gimnazjum w Turznie
Wytrębówice	12,80%	13,98%	Tak – Gimnazjum w Łysomicach
Zakrzewko	11,14%	8,15%	Tak – Gimnazjum w Łysomicach
Zęgwirt	13,01%	11,38%	Tak – Gimnazjum w Łysomicach
Ogółem (gmina)	12,35%	9,60%	-
	Wartości mniej korzystne od średniej wartości dla gminy		

Źródło: opracowanie własne

Na podstawie powyższej analizy stwierdzono, że miejscowościami spełniającymi kryterium występowania na terenie miejscowości co najmniej 2 problemów społecznych, są:

- 1) Chorab;
- 2) Gostkowo;
- 3) Kamionki Duże;
- 4) Kamionki Małe;
- 5) Koniczynka;
- 6) Kowrózek;
- 7) Ostaszewo;
- 8) Papowo Toruńskie;
- 9) Piwnice;
- 10) Świerczynki;
- 11) Świerczyny;
- 12) Turzno;
- 13) Tylice;
- 14) Wytrębowice;
- 15) Zęgwirt.

Jednocześnie należy podkreślić, że wybrane dla miejscowości wskaźniki spełniają warunki wskazane w macierzy wykluczeń wskaźników – wskazującej, których wskaźników nie można wybierać łącznie.

W dalszej kolejności przeanalizowano ww. miejscowości pod kątem drugiego kryterium wyznaczania obszaru zdegradowanego, zgodnie z którym do obszaru zdegradowanego można zaliczyć te miejscowości, na terenie których znajdują się przestrzenie zdegradowane lub gmina może zaproponować inne kryterium reprezentujące przynajmniej jedną ze sfer wskazanych poniżej:

- a) gospodarczą (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw)
- b) środowiskową (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska);
- c) przestrzenno-funkcjonalną (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych);
- d) techniczną (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

Mając na uwadze powyższe, wcześniej zakwalifikowane miejscowości przeanalizowano pod kątem stopnia przedsiębiorczości mierzonego wskaźnikiem liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze. Analizę w tym zakresie przedstawiono poniżej. Dane do analizy pozyskano z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej.

Tabela 4. Analiza miejscowości pod kątem poziomu przedsiębiorczości

Miejscowość	Wskaźnik liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze
Chorab	0,00
Gostkowo	7,58
Kamionki Duże	5,15
Kamionki Małe	7,65
Koniczynka	3,28
Kowrózek	4,44
Ostaszewo	4,07
Papowo Toruńskie	11,98
Piwnice	3,37
Świerczynki	4,00
Świerczyny	6,12
Turzno	9,36
Tylice	6,29
Wytrębowice	5,43
Zęgwirt	7,69
Gmina (ogółem)	9,22
	Wartości mniej korzystne od średniej wartości dla gminy

Źródło: opracowanie własne

Powyższa analiza wskazuje, że miejscowości Papowo Toruńskie i Turzno nie spełniają drugiego kryterium wyznaczania obszaru zdegradowanego.

Ponadto, zgodnie z zapisami dokumentu pn. *Zasady programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych w celu ubiegania się o środki finansowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020* do obszaru zdegradowanego zaliczono miejscowość Łysomice ze względu na fakt, iż spełnia ona kryteria zapewnienia opieki i włączenia społecznego ludności starszej:

- a) liczba ludności w wieku 60 i więcej lat w co najmniej jednej z miejscowości zaliczonej do obszaru rewitalizacji lokuje tę miejscowość wśród 3 o największej liczbie ludności w tej grupie na terenie gminy – liczba ludności w wieku 60 lat i więcej zamieszkującej Łysomice wynosi 291, co jest najwyższą wartością wśród wszystkich miejscowości gminy;
- b) na danym obszarze jest obiekt/obiekty, wykazujące techniczne możliwości przystosowania do użytkowania przez ludność starszą – na terenie Łysomic znajduje się budynek pełniący dawniej funkcję magazynu, który wykazuje techniczne możliwości do zaadaptowania na potrzeby użytkowania przez ludność starszą; w ramach rewitalizacji założono zaadaptowanie ww. budynku m.in. na potrzeby centrum aktywizacji społecznej, w tym Lidera dla seniorów, tj. placówki, która będzie zajmować się rozwojem życia kulturalnego, oświatowego, towarzyskiego i rekreacyjnego osób starszych, a zatem prowadzić działania na rzecz integracji, działalności kulturalnych i aktywności ruchowej;

- c) w przypadku zamiaru rozwoju działań z zakresu integracji i aktywności kulturalnej, wymagane jest by obszar rewitalizacji był zamieszkiwany przez co najmniej 100 osób w wieku 60 i więcej lat – na terenie Łysomic zamieszkuje 291 osób w wieku 60 lat i powyżej (liczba tych osób dla całego obszaru rewitalizacji została przedstawiona w dalszej części);
- d) kryterium gminy, reprezentujące przynajmniej jedną ze sfer (negatywne zjawisko), o których mowa przy definicji stanu kryzysowego – na terenie Łysomic dostrzega się negatywne zjawiska w sferze przestrzenno-funkcjonalnej ze względu na brak wystarczającego wyposażenia w infrastrukturę społeczną wykorzystywaną do świadczenia usług wsparcia i organizowania aktywności osób starszych; na terenie Łysomic nie jest zlokalizowana żadna placówka dedykowana osobom starszym, umożliwiającą integrację i aktywizację społeczną oraz zaspakajanie potrzeb kulturalnych środowiska osób starszych.

Mając na uwadze powyższe, do obszaru zdegradowanego zaliczono 14 miejscowości: Chorab, Gostkowo, Kamionki Duże, Kamionki Małe, Koniczynka, Kowrózek, Łysomice, Ostaszewo, Piwnice, Świerczynki, Świerczyny, Tylice, Wytrębownice, Zęgwirt.

Poniżej przedstawiono granice poszczególnych podobszarów obszaru zdegradowanego.

6. Obszar rewitalizacji gminy

Kolejnym etapem było wyznaczenie obszaru rewitalizacji.

Zgodnie z definicją obszaru rewitalizacji, przedstawioną w rozdziale 3 „Zasad programowania...” wyboru obszaru rewitalizacji z obszaru zdegradowanego dokonuje się poprzez wybór jednostek (sołectw lub miejscowości) o największym natężeniu sytuacji problemowej. Jednocześnie zgodnie z wytycznymi obszarem rewitalizacji może zostać obszar zdegradowany w całości lub jego część, jeśli łącznie nie przekracza 20% powierzchni gminy i 30% ludności gminy.

Powyższa analiza wykazała, że do obszaru rewitalizacji mogą zostać zaliczone miejscowości: Gostkowo, Kamionki Duże, Kamionki Małe, Koniczynka, Kowrózek, Ostaszewo, Piwnice, Tylice, Wytrębówice. Jednocześnie do włączenia do obszaru rewitalizacji kwalifikuje się miejscowość Łysomice ze względu na spełnienie kryteriów zapewnienia opieki i włączenia społecznego ludności starszej, co zostało szczegółowo opisane w rozdziale 5. Obszar zdegradowany gminy.

Poniżej przedstawiono analizę ww. miejscowości pod kątem powierzchni oraz liczby mieszkańców.

Tabela 5. Liczba ludności i powierzchnia miejscowości obszaru zdegradowanego

Lp.	Miejscowość	Powierzchnia [ha]	% ogółu powierzchni	Liczba mieszkańców [os.]	% ogółu mieszkańców
1	Gostkowo	1005	7,94	545	5,66
2	Kamionki Duże	743	5,87	482	5,00
3	Kamionki Małe	775	6,12	309	3,21
4	Koniczynka	296	2,34	178	1,85
5	Kowrózek	160	1,26	56	0,58
6	Łysomice	1106	8,74	1998	20,75
7	Ostaszewo	696	5,50	799	8,30
8	Piwnice	458	3,62	293	3,04
9	Tylice	386	3,05	196	2,04
10	Wytrębówice	543	4,29	422	4,38
Ogółem – miejscowości obszaru zdegradowanego		6168	48,73	5278	54,81
Ogółem – gmina		12657,78	100,00	9631	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Łysomice

Zgodnie z wytycznymi, powierzchnia obszaru rewitalizacji nie może przekroczyć 20% powierzchni gminy, a liczba ludności nie może być większa niż 30% ludności gminy. W związku z przekroczeniem wspomnianych wartości, dokonano wyboru zawężającego, zaliczając do obszaru rewitalizacji miejscowości spełniające następujące warunki:

- 1) w pierwszej kolejności – miejscowości, w których przewidziano działania na rzecz adaptacji przestrzeni zdegradowanych na cele rozwoju gospodarczego,
- 2) w drugiej kolejności – miejscowości, w których działania zapewniają możliwie najszersze oddziaływanie społeczne, tj. miejscowości o największej liczbie mieszkańców,

3) w trzeciej kolejności – pozostałe działania.

Na podstawie powyższej priorytetyzacji do obszaru rewitalizacji zaliczono miejscowości: Łysomice i Ostaszewo, ze względu na fakt, iż ww. miejscowości są miejscowościami o największej liczbie mieszkańców wśród wszystkich miejscowości wchodzących w skład obszaru zdegradowanego. Istniała możliwość włączenia do obszaru również miejscowości Kowrózek, jednakże nie zdecydowano się na powyższe rozwiązanie ze względu na konieczność zapewnienia koncentracji przestrzennej prowadzonych działań rewitalizacyjnych.

Wyznaczony obszar rewitalizacji spełnia kryteria zapewnienia opieki i włączenia społecznego ludności starszej. Liczba ludności w wieku 60 i więcej lat w jednej z miejscowości zaliczonej do obszaru rewitalizacji, tj. w Łysomicach, lokuje tę miejscowość wśród 3 o największej liczbie ludności w tej grupie na terenie gminy. Na danym obszarze jest obiekt, wykazujący techniczne możliwości przystosowania do użytkowania przez ludność starszą – budynek zlokalizowany w Łysomicach. Obszar rewitalizacji jest zamieszkiwany przez co najmniej 434 osoby w wieku 60 i więcej lat. Obszar spełnia kryterium gminy, reprezentujące przynajmniej jedną ze sfer (negatywne zjawisko), o których mowa przy definicji stanu kryzysowego.

Na dalszym etapie wyznaczania obszaru rewitalizacji określono cele rewitalizacji poprzez przeanalizowanie miejscowości Ostaszewo pod kątem 4 zestawów kryteriów.

Tabela 6. Wyznaczenie obszaru rewitalizacji

Miejscowość	Cel rewitalizacji: przekształcenie przestrzeni zdegradowanej na cele aktywizacji społecznej	Cel rewitalizacji: przekształcenie przestrzeni zdegradowanej na cele aktywizacji gospodarczej	Cel rewitalizacji: rozwój społeczny dzieci i młodzieży w rejonach o niskim poziomie kształcenia w szkołach podstawowych i gimnazjalnych	Cel rewitalizacji: zwiększenie partycypacji w życiu społecznym dla społeczności w rejonach o wysokim uzależnieniu od świadczeń pomocy społecznej
Ostaszewo	Miejscowość nie spełnia wyznaczonych kryteriów.	Miejscowość nie spełnia wyznaczonych kryteriów.	<p>Miejscowość należy do rejonu obsługi szkoły podstawowej lub gimnazjum o niskim poziomie kształcenia – Gimnazjum w Łysomicach (przeciętny wynik egzaminu gimnazjalnego w danej szkole za ostatnie 3 lata wynosi 48,81% i jest niższy od przeciętnego wyniku w województwie wynoszącego 62%).</p> <p>Lokalny samorząd może wykazać udokumentowane zainteresowanie prowadzeniem zajęć aktywizujących (np. przez sektor ngo).</p> <p>Aktywnie działa tu Koło Gospodyń Wiejskich Alebabki, które wspólnie z Radą Sołecką organizuje takie imprezy jak rodzinny festyn majowy, Dzień Dziecka czy Mikołajki. Mieszkańcy uczestniczą w przygotowywaniu wieńca i witacza dożynkowego. Aktywnie działa tu również biblioteka, która organizuje wiele zajęć dla dzieci i młodzieży.</p> <p>W grudniu 2015 r. i marcu 2016 r. (przed świętami Bożego Narodzenia i Wielkanocy) Stowarzyszenie Odnowy Wsi Aktywnej zorganizowało warsztaty z rękodzieła.</p> <p>Gmina Łysomice posiada listy intencyjne od lokalnych szkół oraz organizacji pozarządowych, wykazujące zainteresowanie prowadzeniem zajęć aktywizujących, mających</p>	<p>Miejscowość wykazuje wyższy od przeciętnej w gminie wskaźnik osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej – wynosi on 16,15%, podczas gdy dla gminy kształtuje się na poziomie 9,60%.</p> <p>Miejscowość znajduje się wśród trzech miejscowości w gminie o największej bezwzględnej liczbie osób objętych sytuacją kryzysową – liczba osób objętych pomocą społeczną wynosi tam 129 osób i jest najwyższą wartością wśród wszystkich analizowanych miejscowości.</p> <p>Lokalny samorząd może wykazać udokumentowane zainteresowanie prowadzeniem zajęć aktywizujących (np. przez sektor ngo).</p> <p>Aktywnie działa tu Koło Gospodyń Wiejskich Alebabki, które wspólnie z Radą Sołecką organizuje takie imprezy jak rodzinny festyn majowy, Dzień Dziecka czy Mikołajki. Mieszkańcy uczestniczą w przygotowywaniu wieńca i witacza dożynkowego. Aktywnie działa tu również biblioteka, która organizuje wiele zajęć dla dzieci i młodzieży.</p> <p>W grudniu 2015 r. i marcu 2016 r. (przed świętami Bożego Narodzenia i Wielkanocy) Stowarzyszenie Odnowy Wsi Aktywnej zorganizowało warsztaty z rękodzieła.</p>

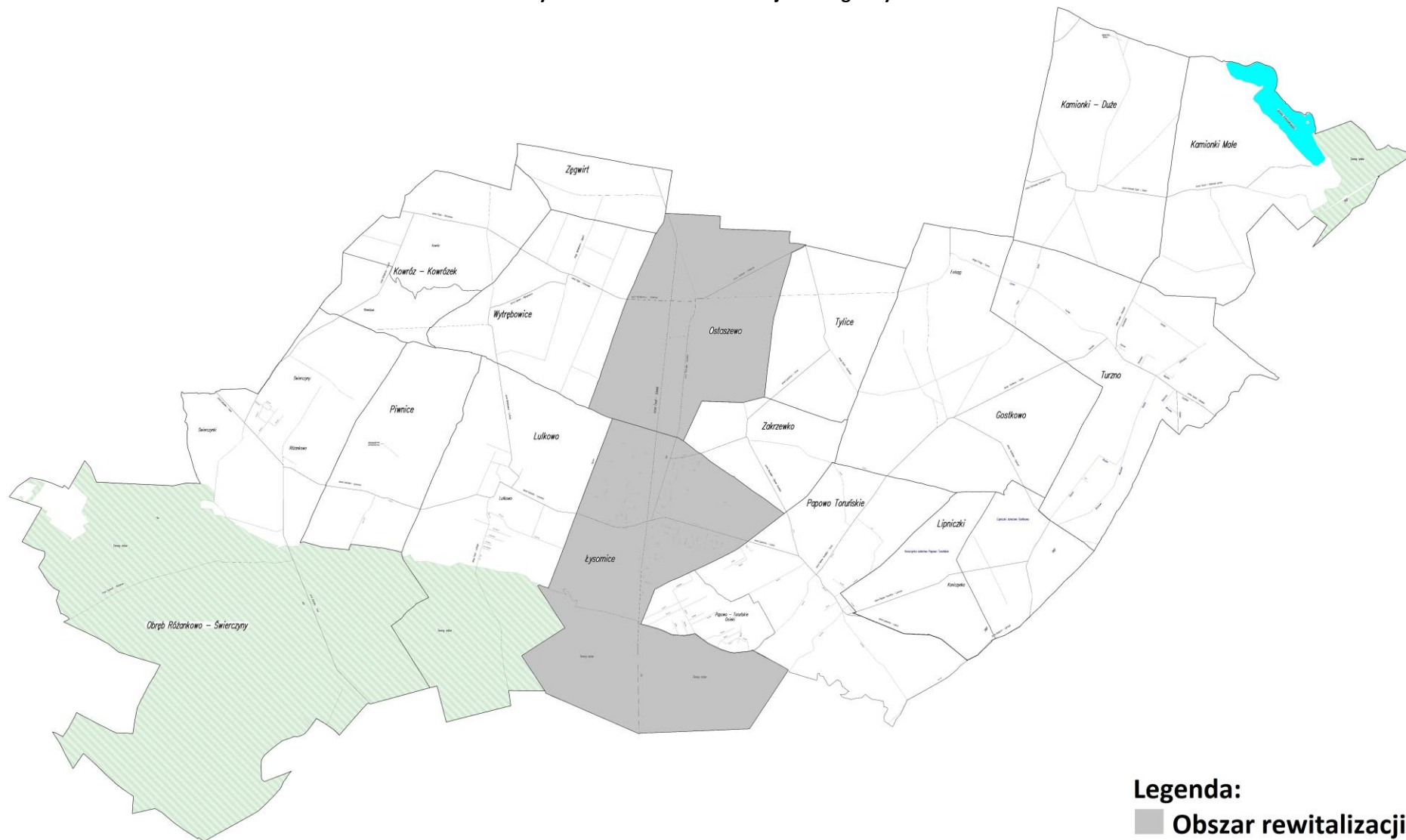
Miejscowość	Cel rewitalizacji: przekształcenie przestrzeni zdegradowanej na cele aktywizacji społecznej	Cel rewitalizacji: przekształcenie przestrzeni zdegradowanej na cele aktywizacji gospodarczej	Cel rewitalizacji: rozwój społeczny dzieci i młodzieży w rejonach o niskim poziomie kształcenia w szkołach podstawowych i gimnazjalnych	Cel rewitalizacji: zwiększenie partycypacji w życiu społecznym dla społeczności w rejonach o wysokim uzależnieniu od świadczeń pomocy społecznej
			na celu rozwój społeczny dzieci i młodzieży na terenie miejscowości.	Gmina Łysomice posiada listy intencyjne od Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz organizacji pozarządowych, wykazujące zainteresowanie prowadzeniem zajęć aktywizujących, mających na celu zwiększenie partycypacji w życiu społecznym oraz zmniejszenie stopnia uzależnienia od świadczeń pomocy społecznej na terenie miejscowości.

Źródło: opracowanie własne

Obszar rewitalizacji spełnia kryteria powierzchni i liczby ludności. Zamieszkuje go 2797 osób, co stanowi 29,04% ogółu mieszkańców gminy, a jego powierzchnia wynosi 1802 ha, co stanowi 14,24% ogółu powierzchni gminy.

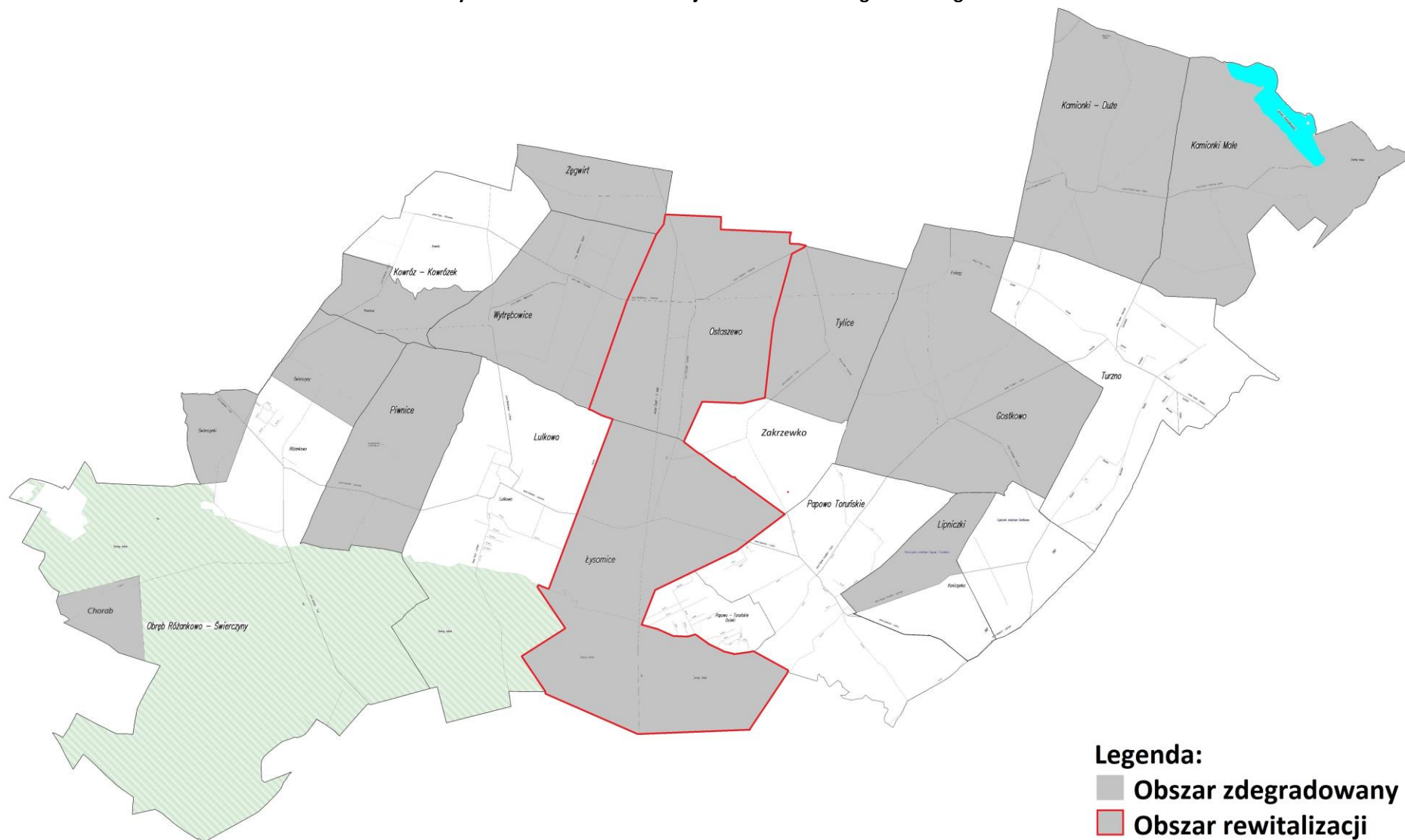
Poniżej przedstawiono granice obszaru rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego i obszaru gminy.

Rysunek 2. Obszar rewitalizacji na tle gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Łysomice

Rysunek 3. Obszar rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Łysomice

7. Szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji

Obszar rewitalizacji w gminie Łysomice obejmuje miejscowości: Łysomice i Ostaszewo. Zamieszkuje go 2797 osób, co stanowi 29,04% ogółu mieszkańców gminy, a jego powierzchnia wynosi 1802 ha, co stanowi 14,24% ogółu powierzchni gminy.

Granice obszaru rewitalizacji zostały przedstawione w rozdziale 6.

Łysomice

Łysomice stanowią kluczowy ośrodek rozwoju społeczno-gospodarczego i kulturalnego gminy Łysomice oraz najważniejszy ośrodek administracyjny. W miejscowości zlokalizowane są najważniejsze punkty handlowe i usługowe gminy.

Łysomice są największą pod względem liczby ludności oraz powierzchni miejscowością gminy Łysomice. Na koniec 2015 roku liczba mieszkańców Łysomic wynosiła 1998 osób, tj. 20,75% ogółu mieszkańców gminy. Powierzchnia miejscowości wynosi zaś 1106 ha, tj. 8,74% ogólnej powierzchni gminy.

Sfera społeczna

Przeprowadzona za pomocą danych statystycznych analiza sytuacji społecznej wykazała koncentrację na analizowanym terenie osób starszych – w wieku 60 lat i powyżej, w tym osób w wieku poprodukcyjnym. W Łysomicach zamieszkuje 291 osób należących do grupy wiekowej 60 lat i powyżej, w tym 159 kobiet i 132 mężczyzn, co jest najwyższą wartością wśród wszystkich miejscowości gminy. Oznacza to, że 14,6% mieszkańców Łysomic to osoby należące do ww. grupy wiekowej oraz że na terenie Łysomic zamieszkuje blisko 20% wszystkich osób z ww. grupy wiekowej zamieszkujących obszar całej gminy Łysomice. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym zamieszkujących Łysomice wynosi 230, co jest również najwyższą wartością wśród wszystkich miejscowości w gminie, a odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym w Łysomicach wynosi 11,5%.

Tak duże natężenie ludności starszej na terenie Łysomic, nie przekłada się na dostępność oferty w zakresie działań opiekuńczych oraz w zakresie integracji i aktywności kulturalnej. Działania opiekuńcze w stosunku do osób starszych realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej poprzez zatrudnione 3 opiekunki środowiskowe. Biorąc pod uwagę aktualną i prognozowaną liczbę osób starszych zamieszkujących Łysomice, należy stwierdzić, że liczba ta jest nieadekwatna do potrzeb.

Działania w zakresie integracji i aktywności kulturalnej skierowane do seniorów są prowadzone w świetlicy wiejskiej w Łysomicach, gdzie odbywają się np. spotkania w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku i organizowane są warsztaty rękodzielnicze, oraz Gminnej Biblioteki Publicznej. Niemniej jednak należy wskazać, że działania te nie zaspokajają w pełni potrzeb społecznych osób starszych zamieszkujących Łysomice. Nie mają one bowiem charakteru cyklicznego, są realizowane zdecydowanie za rzadko, czego przykładem są zajęcia w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku odbywające się średnio co 2 tygodnie.

Cały czas na terenie Łysomic brakuje placówki dysponującej kompleksową ofertą dla osób starszych obejmującą różne płaszczyzny ich funkcjonowania w lokalnej społeczności. W Łysomicach nie funkcjonują placówki dedykowane osobom starszym – placówki opiekuńcze, typu dom dziennego pobytu czy też inne placówki umożliwiające zaspokajanie najbardziej podstawowych potrzeb kontaktu, jak również pozwalającej na realizację pasji i zainteresowań, zdobywanie wiedzy,

aktywizację ruchową, uczestnictwo w życiu kulturalnym itp. Następstwem powyższego jest niska aktywność społeczna osób starszych, prowadząca w skrajnych przypadkach do ich wykluczenia społecznego.

Sfera gospodarcza

Łysomice stanowią centrum rozwoju gospodarczego gminy, w którym dominującą rolę pełnią mała i średnia przedsiębiorczość. Zgodnie z danymi pochodzącymi z Krajowego Rejestru Sądowego i Centralnej Ewidencji Informacji o Działalności Gospodarczej na terenie miejscowości działalność prowadzi 230 przedsiębiorstw. Poziom przedsiębiorczości w Łysomicach mierzony liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze wynosi 14,33 przy średniej dla gminy wynoszącej 9,22. Łysomice stanowią atrakcyjne miejsce do lokowania działalności gospodarczej ze względu na bliskie położenie w stosunku do Torunia.

Rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji nie pozostaje bez związku z trendami demograficznymi obserwowanymi na terenie Łysomic, tj. wysokim poziomem koncentracji osób starszych (powyżej 60 r. ż.) będącym następstwem starzenia się społeczeństwa. Zjawisko to przekłada się bowiem na mniejszą i starszą siłę roboczą. W związku z tym konieczne jest podejmowanie działań mających na celu m.in. nakłanianie ludzi, by pracowali dłużej i nakłanianie osób już pracujących do lepszej pracy i większej produktywności.

Sfera środowiskowa

Pod względem środowiskowym miejscowość odznacza się występowaniem w jej granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu Strefy Krawędziowej Kotliny Toruńskiej (południowa część miejscowości), jednego pomnika przyrody oraz jednego użytku ekologicznego. Ogólnie miejscowość charakteryzuje się dobrym stanem środowiska naturalnego.

Sfera przestrzenno-gospodarcza

Łysomice stanowią lokalny ośrodek gminny, który podlega procesowi intensywnego rozwoju w zakresie zabudowy mieszkaniowej, usługowej i produkcyjnej. Dysponuje on znaczącym potencjałem ze względu na lokalizację w obrębie korytarza transportowego wzdłuż drogi krajowej nr 91. Stwarza on również szerokie możliwości rozwoju dla osadnictwa w strefie podmiejskiej miasta Torunia

Sfera techniczna

Łysomice charakteryzują się dobrym dostępem do infrastruktury technicznej. Miejscowość jest w pełni zwodociągowana i dysponuje dobrym dostępem do kanalizacji sanitarnej, z której korzysta ponad 90% mieszkańców miejscowości. Miejscowość dysponuje również dostępem do sieci gazowniczej oraz charakteryzuje się dobrą jakością infrastrukturą drogową – przez centrum miejscowości przebiega droga krajowa nr 91 oraz droga wojewódzka 552, drogi lokalne są w większości utwardzone, a władze gminy systematycznie realizują inwestycje mające na celu poprawę jakości pozostałych dróg.

Ostaszewo

Ostaszewo jest największą poPGRowską wsią na terenie gminy Łysomice. Charakterystyczną cechą miejscowości jest duże skupisko bloków mieszkalnych, stanowiących pozostałość po Państwowym Gospodarstwie Rolnym.

Sfera społeczna

Liczba mieszkańców miejscowości wynosi 799 osób, co stanowi 8,3% ogółu mieszkańców gminy. Powierzchnia miejscowości wynosi 696 ha, tj. 5,5% powierzchni gminy.

Negatywne zjawiska w sferze społecznej występujące na terenie miejscowości odnoszą się m.in. do zjawiska starzenia się społeczeństwa. Ostaszewo charakteryzuje się jednym z najwyższych udziałów ludności w wieku 60 lat i powyżej wśród wszystkich miejscowości gminy (3. miejsce). Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na tym terenie wynosi 14,27%, podczas gdy na obszarze całej gminy kształtuje się na poziomie 12,35%. Z kolei stosunek ludności w wieku poprodukcyjnym względem ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze wynosił 21,07% przy 17,79% dla obszaru całej gminy. Należy podkreślić, że Ostaszewo charakteryzuje się jedną z 3 najwyższych w gminie wartości wskaźnika udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem oraz najwyższą w gminie wartością wskaźnika obrazującego stosunek ludności w wieku poprodukcyjnym względem ludności w wieku produkcyjnym.

Jednocześnie należy wskazać, że pomimo coraz większego natężenia zjawiska starzenia się społeczeństwa, na terenie miejscowości nie zauważa się znaczącej poprawy dostępności oferty w zakresie opieki nad osobami starszymi, ich integracji i aktywizacji społecznej. Działania opiekuńcze w stosunku do osób starszych realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej poprzez zatrudnione 3 opiekunki środowiskowe opiekujące się osobami starszymi na terenie całej gminy. Biorąc pod uwagę aktualną i prognozowaną liczbę osób starszych zamieszkujących Ostaszewo, należy stwierdzić, że liczba ta jest nieadekwatna do potrzeb.

Jedyną placówką w Ostaszewie prowadzącą działania w zakresie integracji i aktywizacji społecznej skierowane do osób starszych jest świetlica wiejska, niemniej jednak prowadzone tam działania nie mają charakteru cyklicznego, a raczej są organizowane sporadycznie i pod względem tematycznym mają ograniczony charakter, stąd też nie zaspokajają potrzeb osób starszych. Powyższe skutkuje spychaniem osób starszych na margines życia społecznego, utrudnia efektywne zagospodarowanie ich czasu wolnego i samorealizację.

Dostrzegalne są również problemy w zakresie samowystarczalności ekonomicznej ludności i gospodarstw domowych. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na danym obszarze wynosi 16,15%, a udział gospodarstw domowych objętych pomocą społeczną w liczbie gospodarstw ogółem – 18,6%. Wartości te są wyższe niż wynosi średnia dla gminy odpowiednio o 6,6% oraz 6,8%. W 2015 roku ponad połowa osób objętych pomocą społeczną z terenu Ostaszewa korzystała ze świadczeń pomocy społecznej ze względu na ubóstwo oraz potrzebę ochrony macierzyństwa. Kolejnymi najczęstszymi przyczynami objęcia pomocą społeczną były bezrobocie oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.

Problemy społeczne Ostaszewa koncentrują się również w sferze edukacji i wyrażają się w niewystarczającej skuteczności kształcenia na poziomie podstawowym, które w przyszłości może skutkować niską jakością zasobów ludzkich. Wyniki egzaminów gimnazjalnych z lat 2012-2015 przeprowadzonych w Gimnazjum nr 1 w Łysomicach, do którego uczęszczają dzieci z Ostaszewa, odbiegały od średnich wyników w województwie o 8% w roku szkolnym 2012/2013 i aż blisko 16% w latach 2013/2014 i 2014/2015. Podkreślenia wymaga również fakt niezadowalających wyników sprawdzianów szóstoklasistów w Szkole Podstawowej w Ostaszewie, która jako jedyna szkoła w gminie Łysomice w analizowanym okresie osiągnęła niższą średnią niż średnia dla województwa –

24,08 pkt. (średnia dla województwa wyniosła 24,74 pkt). Niska efektywność edukacyjna na poziomie podstawowym wskazuje na niewystarczające wsparcie uczniów w procesie edukacyjnym i tym samym potrzebę zwiększenia oferty w zakresie zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, w szczególności dla uczniów z problemami w nauce. Niezadowolające efekty kształcenia na poziomie podstawowym to problem poważny, ponieważ rzutuje na dalsze etapy kształcenia na poziomie licealnym oraz na studiach wyższych. Zaniedbania na poziomie gimnazjalnym trudno jest zniwelować na dalszych etapach edukacji, dlatego konieczne jest szybkie reagowanie i szukanie rozwiązań, które poprawią jakość kształcenia. Jest to również niezbędne dla prawidłowego rozwoju społecznego dzieci i młodzieży oraz zapobiegania ich wykluczeniu społecznemu.

Należy mieć na uwadze, że słabe wyniki egzaminów mogą być pochodną m.in. trudnej sytuacji rodzinnej. Jak już wcześniej zostało wskazane, jedną z najczęstszych przyczyn objęcia pomocą społeczną w Ostaszewie jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Rodziny nie radzące sobie z wychowaniem dzieci czy też rodziny, w których szerzą się patologie, najczęściej nie są w stanie zapewnić odpowiednich warunków do kształcenia, co również przekłada się na wyniki w nauce. Bez względu na źródło problemu niskiej skuteczności kształcenia, istnieje konieczność podejmowania działań w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych dzieci zamieszkujących Ostaszewo.

Sfera gospodarcza

Na terenie Ostaszewa jest zlokalizowana Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna. Funkcjonowanie sfery w znaczącym stopniu determinuje rozwój gospodarczy miejscowości oraz sytuację na lokalnym rynku pracy. W tym kontekście należy podkreślić, że w roku 2013 sporo zakładów działających na terenie strefy zostało zlikwidowanych lub znacząco ograniczyło swoją produkcję. W chwili obecnej na terenie strefy działa 14 podmiotów prowadzących różnorodną działalność głównie produkcyjną. Ponadto, na terenie miejscowości funkcjonują także: duży zakład budowy i remontu dróg „SKANSKA”, sklep „Centrum Ogrodnicze”, hurtownia ogrodnicza „ROL-PEST”, Spółdzielnia Mieszkaniowa „Zgoda”, hurtownia środków ochrony roślin i nawozów „Amplio-Merol”, restauracja „Bumerang”, trzy sklepy spożywcze, itp.

Działalność gospodarcza w Ostaszewie jest skupiona głównie w strefie ekonomicznej. Poza nią sytuacja przedstawia się mniej korzystnie. Poziom przedsiębiorczości w Ostaszewie mierzony liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze wynosi jedynie 4,07 szt., podczas gdy średnia dla gminy wynosi 9,22 szt. Niższe wartości tego wskaźnika odnotowano jedynie w miejscowościach: Chorab, Koniczynka, Kowróz, Łąki Świerczyńskie, Olek, Piwnice i Świerczynki.

Niski poziom przedsiębiorczości w Ostaszewie może być uwarunkowany takimi czynnikami, jak skomplikowane wymogi formalno-prawne i procedury administracyjne oraz brak systemu wsparcia osób chcących rozpocząć działalność gospodarczą. Biorąc pod uwagę fakt, że w rolnictwie na terenie Ostaszewa i całej gminy Łysomice pracuje coraz mniej osób, niska aktywność w zakresie tworzenia pozarolniczych miejsc pracy oraz ułatwiania przy zatrudnianiu mieszkańców wsi jest problemem istotnym prowadzącym do zmniejszenia poziomu dochodów mieszkańców miejscowości.

Rozwój gospodarczy Ostaszewa nie pozostaje bez związku z trendami demograficznymi obserwowanymi na terenie miejscowości, tj. wysokim poziomem koncentracji osób starszych (powyżej 60 r. ż.) i wysokim udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem będącym następstwem starzenia się społeczeństwa. Zjawiska to przekładają się bowiem na mniejszą i starszą

siłę roboczą. W związku z tym na całym obszarze rewitalizacji konieczne jest podejmowanie działań mających na celu m.in. nakłanianie ludzi, by pracowali dłużej i nakłanianie osób już pracujących do lepszej pracy i większej produktywności.

Sfera środowiskowa

Na terenie miejscowości nie są zlokalizowane żadne obszary ani obiekty objęte ochroną na podstawie ustawy o ochronie środowiska. Nie znajdują się tam również rozbudowane kompleksy leśne. Ogólnie miejscowość charakteryzuje się dobrym stanem środowiska.

Sfera przestrzenno-gospodarcza

Biorąc pod uwagę uwarunkowania przestrzenne, Ostaszewo jest zaliczane do wsi podstawowych. Rozwój przestrzenny miejscowości jest warunkowany przede wszystkim jej położeniem w obrębie korytarza transportowego wzdłuż drogi krajowej nr 91 oraz funkcjonowaniem na jej terenie Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej – Podstrefy CRYSTAL PARK.

Sfera techniczna

Ostaszewo charakteryzują się dobrym dostępem do infrastruktury technicznej. Miejscowość jest w pełni zwodociągowana i dysponuje dobrym dostępem do kanalizacji sanitarnej, z której korzysta ponad 90% mieszkańców miejscowości. Posiada również dostęp do sieci gazowniczej oraz charakteryzuje się dobrej jakości infrastrukturą drogową – przez centrum miejscowości przebiega droga krajowa nr 91 oraz droga wojewódzka 499, drogi lokalne są w większości utwardzone, pozostałe drogi są systematycznie modernizowane.

Podsumowanie

Powyższa diagnoza obszaru rewitalizacji wykazała występowanie na obszarze rewitalizacji, tj. w miejscowościach Łysomice i Ostaszewo, istotnych problemów społecznych i gospodarczych generujących potrzebę przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych. Należą do nich:

- Niewystarczający system wsparcia seniorów w obliczu starzejącego się społeczeństwa (dot. miejscowości Łysomice i Ostaszewo).
- Wysoki poziom uzależnienia od pomocy społecznej (dot. miejscowości Ostaszewo).
- Niska jakość oferty edukacyjnej skierowanej do dzieci i młodzieży (dot. miejscowości Ostaszewo).
- Niski poziom przedsiębiorczości (dot. miejscowości Ostaszewo).

Zidentyfikowane powyżej problemy o charakterze społecznym i gospodarczym w istotnym stopniu wpływają na obniżenie jakości życia na obszarze rewitalizacji i uniemożliwiają wykorzystanie jego potencjału rozwojowego. Powyższe wskazuje na zasadność przeprowadzenia na obszarze rewitalizacji kompleksowych działań rewitalizacyjnych, mających na celu wyprowadzenie obszaru ze stanu kryzysowego.

8. Wizja stanu obszaru rewitalizacji po przeprowadzeniu rewitalizacji

Wizja obszaru to opis oczekiwanego w przyszłości stanu tego obszaru. Wizja ma na celu: zobrazowanie stanu docelowego, informowanie o aspiracjach osób/podmiotów formułujących wizję oraz jednocześnie wokół idei.

Dla obszaru rewitalizacji w gminie Łysomice sformułowano następującą wizję obszaru w roku 2023.

W roku 2023 obszar rewitalizacji będzie:

- **obszarem atrakcyjnym do życia i prowadzenia działalności gospodarczej;**
- **obszarem zapewniającym dostęp do wysokiej jakości oferty edukacyjnej, kulturalnej i rekreacyjnej dzieciom i młodzieży;**
- **obszarem przyjaznym dla osób starszych, w tym niepełnosprawnych i długotrwale chorych;**
- **obszarem o wysokiej jakości przestrzeniach publicznych i infrastrukturze efektywnie wykorzystywanej na cele społeczne i gospodarcze;**
- **obszarem aktywnej współpracy pomiędzy sektorem publicznym a mieszkańcami.**

Poniżej przedstawiono koncepcję rewitalizacji wskazującą relacje między stwierdzonymi problemami, proponowanymi rozwiązaniami i efektami planowanymi do uzyskania.

Tabela 7. Koncepcja rewitalizacji

Problem	Przedsięwzięcie	Efekty
Niewystarczający system wsparcia seniorów w obliczu starzejącego się społeczeństwa	<i>Lider dla seniorów</i>	Aktywizacja społeczna osób starszych
Niewystarczający system wsparcia seniorów w obliczu starzejącego się społeczeństwa	<i>Adaptacja budynku pełniącego dawniej funkcję magazynu w Łysomicach na cele centrum aktywizacji społecznej</i>	Zapewnienie miejsca integracji społecznej (zapobieganie wykluczeniu) dla ludności starszej z OR
Niewystarczający system wsparcia seniorów w obliczu starzejącego się społeczeństwa	<i>Seniorzy razem</i>	Poprawa warunków opieki nad osobami starszymi w miejscu zamieszkania
Wysoki poziom uzależnienia od pomocy społecznej	<i>Czas na zmiany</i>	Podniesienie kompetencji zawodowych i kompetencji w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej wśród osób objętych pomocą społeczną
Niska jakość oferty edukacyjnej skierowanej do dzieci i młodzieży	<i>Rozwój dzieci i młodzieży naszą przyszłością – Lider dla dzieci i młodzieży</i>	Poprawa jakości kształcenia, aktywizacja społeczna dzieci i młodzieży
Niska jakość oferty edukacyjnej skierowanej do dzieci i młodzieży	<i>Gminny Uniwersytet dziecięco-młodzieżowy</i>	Poprawa jakości kształcenia, aktywizacja społeczna dzieci i młodzieży
Niska jakość oferty edukacyjnej skierowanej do dzieci i młodzieży	<i>Lider dla dzieci, młodzieży i rodzin</i>	Poprawa jakości kształcenia, aktywizacja społeczna dzieci i młodzieży
Niski poziom przedsiębiorczości	<i>Czas na zmiany</i>	Podniesienie kompetencji w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej wśród osób objętych pomocą

		społeczną, fizycznych prowadzącą gospodarczą	zwiększenie liczby osób prowadzących działalność
Niski poziom przedsiębiorczości	Aktywizacja społeczno-zawodowa	Podniesienie kompetencji w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej wśród osób objętych pomocą społeczną, zwiększenie liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą	

Źródło: opracowanie własne

9. Cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służące eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk

Określone w niniejszym programie rewitalizacji cele rewitalizacji odpowiadają na problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy – są osadzone w sferze społecznej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej – i stanowią pochodną wizji określającej stan końcowy procesu rewitalizacji.

Celem nadrzędnym Programu rewitalizacji dla Gminy Łysomice na lata 2014-2023 jest ożywienie społeczne i gospodarcze obszaru rewitalizacji.

Celowi nadrzędnemu przyporządkowano cele szczegółowe, a im z kolei kierunki działań, stanowiące zestawienie najważniejszych grup działań, pozwalających na osiągnięcie założonych celów rewitalizacji (pożądanych efektów w zakresie rozwiązywania problemów społecznych oraz gospodarczych i technicznych).

1. Cel szczegółowy: poprawa opieki nad osobami starszymi oraz zapobieganie ich wykluczeniu społecznemu (Ostaszewo i Łysomice):
 - a) Kierunki działań:
 - Utworzenie centrum aktywizacji społecznej m.in. osób starszych;
 - Prowadzenie działań opiekuńczych w miejscu zamieszkania;
 - Działania w zakresie integracji i aktywizacji kulturalnej seniorów.
2. Cel szczegółowy: Rozwój społeczny dzieci i młodzieży w rejonach o niskim poziomie kształcenia w szkołach podstawowych i gimnazjalnych (Ostaszewo):
 - a) Kierunki działań:
 - Realizacja dodatkowych zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży;
 - Działania na rzecz dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym w zakresie aktywnej integracji o charakterze środowiskowym (kluby samopomocy, świetlice środowiskowe, kluby młodzieżowe itp.);
 - Zajęcia aktywizujące dla dzieci i młodzieży o charakterze kulturalnym, sportowym, rekreacyjnym itp.
3. Cel szczegółowy: Zwiększanie partycypacji w życiu społecznym dla społeczności w rejonach o wysokim uzależnieniu od świadczeń pomocy społecznej (Ostaszewo):

a) Kierunki działań:

- Szkolenia w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych, zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej itp.

Wskaźniki celów rewitalizacji

Podstawą oceny efektywności prowadzonych działań rewitalizacyjnych na terenie Ostaszewa będą osiągnięte wartości wskaźników wykorzystanych na etapie delimitacji. Wyjątkiem jest wskaźnik dot. zaawansowania procesu starzenia się ludności, ponieważ zaplanowane działania rewitalizacyjne w żaden sposób nie przyczynią się do zmiany struktury wiekowej mieszkańców obszaru rewitalizacji, ale będą służyć poprawie jakości życia osób starszych poprzez rozwój działań opiekuńczych. W związku z powyższym zaproponowano inny wskaźnik, który umożliwi ocenę wdrażania programu rewitalizacji w kontekście procesu starzenia się ludności.

W przypadku miejscowości Łysomice zastosowano alternatywny sposób wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, oparty na kryteriach zapewnienia opieki i włączenia społecznego ludności starszej, stąd też w przypadku Łysomic proponuje się monitorowanie efektów procesu rewitalizacji za pomocą wskaźnika Liczby osób w wieku 60 i więcej lat objętych działaniami rewitalizacyjnymi. Zakłada się, że ilość osób starszych, które zostaną objęte usługami opiekuńczymi wyniesie 10. Wskaźnik będzie możliwy do zrealizowania dzięki projektowi *Seniorzy razem*. Ponadto ilość osób starszych z obszaru rewitalizacji, które wezmą udział w projekcie mającym na celu zaktywizowane wyniesie 55 osób, z czego 40 osób będą stanowić mieszkańcy Łysomic, a 15 osób – mieszkańcy Ostaszewa. Ponadto, proponuje się zastosowanie wskaźnika Liczba osób w wieku 60 i więcej lat, u których wzrosła aktywność społeczna, którego wartość docelowa w odniesieniu do osób starszych w roku 2023 wyniesie 32 osób, z czego 24 osób będą stanowić mieszkańcy Łysomic, a 8 osób – mieszkańcy Ostaszewa. Osiągnięcie ww. założeń będzie możliwe dzięki realizacji przedsięwzięcia *Lider dla seniorów*, a wzmocnienie jego efektów nastąpi poprzez adaptację dawnego budynku magazynowego na cele centrum aktywizacji społecznej, które będzie prowadzić działania m.in. na rzecz aktywizacji osób starszych.

Ponadto, w przypadku wskaźnika odnoszącego się do skuteczności kształcenia dzieci na poziomie podstawowym w miejscowości Ostaszewo, przedstawiono stan istniejący dla wyników egzaminu gimnazjalistów oraz stan planowany dla wyników sprawdzianu 8-klasistów ze względu na brak możliwości przedstawienia wartości docelowej tego wskaźnika dla gimnazjów. Wskaźnik ten będzie monitorowany na podstawie wyników sprawdzianu 8-klasistów ze względu na zmiany wprowadzone w systemie edukacji.

Tabela 8. Wskaźniki celów rewitalizacji – Ostaszewo

Lp.	Wskaźnik	Stan aktualny - 2015	Stan planowany - 2023
1	W1 – Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem [%]	14,27	-
2	W2 – Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na danym obszarze [%]	16,15	14,00
3	W3 – Miejscowość należy do rejonu obsługi szkoły podstawowej lub	Przeciętny	Przeciętny

	gimnazjum o niskim poziomie kształcenia [pkt.]	wynik egzaminu gimnazjalnego w danej szkole za ostatnie 3 lata jest niższy od przeciętnego wyniku w województwie	wynik sprawdzianu 8-klasistów w danej szkole za ostatnie 3 lata jest wyższy od przeciętnego wyniku w województwie
4	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze [szt.]	4,07	4,62

Źródło: opracowanie własne

10. Lista planowanych projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Podstawowe projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne stanowią działania, bez których realizacja celów programu rewitalizacji nie będzie możliwa i nie zostaną rozwiązane zdiagnozowane problemy. W grupie uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych wskazano te, które identyfikuje się jako potrzebne do osiągnięcia określonych efektów, jednak na etapie opracowywania programu rewitalizacji nie jest możliwe wskazanie, w jakim terminie itp. Ich charakterystykę przedstawiono poniżej. Poniżej przedstawiono wykaz podstawowych i uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Tabela 9. Lista podstawowych przedsięwzięć/projektów rewitalizacyjnych

Obszar rewitalizacji (nazwa)	Przedsięwzięcie (nr, nazwa)	Projekt (nr, nazwa)	Typ projektu	Opis projektu					
				Podmiot/-y realizujący /e projekt	Zakres realizowanych zadań	Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Szacowana wartość projektu (zł)	Prognozowane rezultaty	Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
CEL REWITALIZACJI: Rozwój społeczny dzieci i młodzieży w rejonach o niskim poziomie kształcenia rejonach o niskim poziomie kształcenia w szkołach podstawowych i gimnazjalnych									
KIERUNEK DZIAŁAŃ: Realizacja dodatkowych zajęć edukacyjnych i wyrównawczych dla dzieci i młodzieży; Działania na rzecz dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym w zakresie aktywnej integracji o charakterze środowiskowym (lider aktywności lokalnej); Zajęcia aktywizujące dla dzieci i młodzieży o charakterze kulturalnym, sportowym, rekreacyjnym itp.									
Ostasze wo	1. Aktywizacja dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji	1. <i>Rozwój dzieci i młodzieży naszą przyszłością- Lider dla dzieci i młodzieży</i>	Społeczny	Gmina Łysomice/ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej /Gminna Biblioteka Publiczna/ Świetlica Profilaktyczno-Wychowawcza	Prowadzenie zajęć edukacyjnych i wyrównawczych dla dzieci i młodzieży; prowadzenie warsztatów, treningów profilaktycznych, zajęcia terapeutyczne i inne (np. integracyjne, psycho- edukacyjne, mediacje rówieśnicze Zajęcia artystyczne dla dzieci i młodzieży; Zajęcia sportowo-kulturalne Zajęcia z psychologiem i pedagogiem; Zakup materiałów na zajęcia;	Świetlica wiejska w Ostaszewie	60 000,00 zł	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 15 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, u których wzrosła aktywność społeczna – 9 os. Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie – 1 os. Liczba uczestników działań edukacyjnych podnoszących wiedzę, w tym szkoleń – 15 os.	Listy obecności uczestników zajęć, orzeczenia o niepełnosprawności
Ostasze	CEL REWITALIZACJI: Rozwój społeczny dzieci i młodzieży w rejonach o niskim poziomie kształcenia rejonach o niskim poziomie kształcenia w szkołach podstawowych i gimnazjalnych								

wo	KIERUNEK DZIAŁAŃ: Realizacja dodatkowych zajęć edukacyjnych i wyrównawczych dla dzieci i młodzieży; Działania na rzecz dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym w zakresie aktywnej integracji o charakterze środowiskowym Zajęcia aktywizujące dla dzieci i młodzieży o charakterze kulturalnym, sportowym, rekreacyjnym itp.								
1. Aktywizacja dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji	2. Gminny Uniwersytet dziecięco-młodzieżowy	Społeczny	Gmina Łysomice/ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej /Gminna Biblioteka Publiczna/ Świetlica Profilaktyczno-Wychowawcza	Prowadzenie zajęć, warsztatów, treningów profilaktycznych, zajęcia terapeutyczne i inne (np. integracyjne, psycho-edukacyjne, mediacje rówieśnicze) zajęcia edukacyjne i wyrównawcze dla dzieci i młodzieży – Zajęcia kulturalne, sportowe, taneczne; Poradnictwo psychologiczne i pedagogiczne; Zakup materiałów na zajęcia;	Świetlica wiejska w Ostaszewie	52 640,00 zł	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 20 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, u których wzrosła aktywność społeczna – 12os. Liczba uczestników działań edukacyjnych podnoszących wiedzę, w tym szkoleń – 20 os.	Listy obecności uczestników zajęć,	
Łysomice/Ostaszewo	CEL REWITALIZACJI: Zwiększenie partycypacji w życiu społecznym dla społeczności w rejonach o wysokim uzależnieniu od świadczeń pomocy społecznej								
	KIERUNEK DZIAŁAŃ: Działania w zakresie integracji i aktywizacji kulturalnej seniorów								
2. Aktywizacja osób starszych z obszaru rewitalizacji	3. Lider dla seniorów	Społeczny	Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Łysomice	Organizowanie cyklicznych spotkań dla osób starszych z obszaru rewitalizacji Pierwsza pomoc i terapia grupowa z psychologiem. Zajęcia w Regionalnej Izbie Historii i Tradycji. Warsztaty z zakresu instrumentów aktywizacji społecznej oraz m.in. z rękodzielnictwa, zajęcia komputerowe, terapia grupowa z psychologiem. Warsztaty z przygotowania potraw	Budynek po dawnym magazynie w Łysomicach	50 030,00 zł	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 55 os. (w tym zamieszkujących Łysomice – 40 os.; w tym zamieszkujących Ostaszewo – 15 os.); Liczba osób zagrożonych	Listy obecności uczestników zajęć	

								ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, u których wzrosła aktywność społeczna –32os. (w tym zamieszkujących Łysomice –24os.; w tym zamieszkujących Ostaszewo – 8os.)	
CEL REWITALIZACJI: Rozwój społeczny dzieci i młodzieży w rejonach o niskim poziomie kształcenia w szkołach podstawowych i gimnazjalnych									
KIERUNEK DZIAŁAŃ: Działania na rzecz dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym w zakresie aktywnej integracji o charakterze środowiskowym (lider aktywności lokalnej)									
Ostaszewo	1. Aktywizacja dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji	4. Nasze rodziny, Nasza sprawa- Lider dla dzieci, młodzieży i rodzin	Społeczny	Gmina Łysomice/ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej /Gminna Biblioteka Publiczna/ Świetlica Profilaktyczno- Wychowawcza	Prowadzenie zajęć edukacyjnych i wyrównawczych dla dzieci i młodzieży – korepetycje dla uczniów z problemami w nauce; Zajęcia artystyczne dla dzieci i młodzieży; Zajęcia sportowe; Zajęcia prozdrowotne: zajęcia z profilaktyki uzależnień, kurs pierwszej pomocy dla dzieci i młodzieży; Zajęcia z psychologiem; Zajęcia z mediatorem; Zakup materiałów na zajęcia; Zajęcia z nabywania kompetencji wychowawczych i świadomości wychowawczej, nauka wspólnego spędzania czasu, poprawa społecznego i edukacyjnego funkcjonowania rodziny, wyjścia integracyjne; Wspólne zajęcia terapeutyczne; Zajęcia z ekonomii w gospodarstwie domowym	Budynek po dawnym magazynie	75 000,00 zł	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 25 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, u których wzrosła aktywność społeczna –14 os. Liczba uczestników działań edukacyjnych podnoszących wiedzę, w tym szkoleń –25os.	Listy obecności uczestników zajęć
Łysomi	CEL REWITALIZACJI:								

ce	Poprawa opieki nad osobami starszymi oraz zapobieganie ich wykluczeniu społecznemu.								
	KIERUNEK DZIAŁAŃ Prowadzenie działań opiekuńczych w miejscu zamieszkania								
	2. Poprawa jakości usług opiekuńczych na obszarze rewitalizacji	5. Seniorzy razem		Gmina Łysomice / Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łysomicach	Prowadzenie dziennej opieki osób starszych; porady prawne; wsparcie psychologiczne grupowe i indywidualne; zajęcia edukacyjno - aktywizujące; zajęcia prozdrowotne w tym m.in. dietetyczne, ruchowe; zapewnienie częściowego wyżywienia i opieki przez wykwalifikowaną kadrę;	Budynek po dawnym magazynie	250 000,00 zł	Liczba osób starszych objętych usługami opiekuńczymi-10 os.	Listy obecności uczestników zajęć
Ostasze wo	CEL REWITALIZACJI: Zwiększenie partycypacji w życiu społecznym dla społeczności w rejonach o wysokim uzależnieniu od świadczeń pomocy społecznej								
	KIERUNEK DZIAŁAŃ: Wzrost postaw przedsiębiorczych wśród osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym								
	3. Wzrost przedsiębiorczości	6. Aktywizacja społeczno-zawodowa	Społeczny	Gmina Łysomice / Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łysomicach	Rekrutacja uczestników projektu, spotkania z psychologiem i doradcą zawodowym mające na celu określenie predyspozycji i możliwości zawodowych uczestnika. Projekt będzie polegał na organizacji szkoleń/kursów na rzecz osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia w celu ich aktywizacji zawodowej i uniezależnienia od korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. Zakres przewidzianych szkoleń/kursów będzie dotyczył m.in. podnoszenia kwalifikacji zawodowych, zakładania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej itp. W ramach projektu jego uczestnicy będą	Budynek po dawnym magazynie	96 000,00 zł	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 8 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, u których wzrosła aktywność społeczna – 5 os. Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem) w tym samozatrudnienie – 3 etaty Liczba uczestników	Lista uczestników projektu

					również brać udział w spotkaniach z doradcą ds. przedsiębiorczości.			którzy podnieśli swoje kwalifikacje lub kompetencje po opuszczeniu programu – 4 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, poszukujących pracy po opuszczeniu programu – 4 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 3 os.	
Ostaszewo	Cel rewitalizacji: Zwiększanie partycypacji w życiu społecznym dla społeczności w rejonach o wysokim uzależnieniu od świadczeń pomocy społecznej								
	Kierunek działań: Szkolenia w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych, zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej itp.								
	4. Aktywizacja osób korzystających z pomocy społecznej	7. Czas na zmiany	Społeczny	Gmina Łysomice / Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łysomicach	Przedmiotem projektu jest aktywizacja osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z terenu Ostaszewa gdzie występuje wysoki poziom uzależnienia w zakresie korzystania z pomocy społecznej. Projekt będzie polegał na przeprowadzeniu rekrutacji uczestników projektu, spotkaniach z psychologiem i doradcą zawodowym mających	Budynek po dawnym magazynie	60 000,00	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 35 os.; Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, u których wzrosła aktywność społeczna – 20 os.;	Lista uczestników projektu

				<p>na celu określenie predyspozycji i możliwości zawodowych uczestnika. organizacji szkoleń na rzecz osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia w celu ich aktywizacji zawodowej i niezależnienia od korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. Zakres przewidzianych szkoleń będzie dotyczył podnoszenia kwalifikacji zawodowych, zakładania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej itp. W ramach projektu jego uczestnicy będą również brać udział w spotkaniach z doradcą ds. przedsiębiorczości. Tematyka spotkań będzie dotyczyć zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej, niezbędnych dokumentów, miejsca dokonywania formalności itp.</p> <p>Projekt będzie przyczyniał się do rozwiązania problemów mieszkańców Ostaszewa,, którzy są uzależnieni od środków pomocy społecznej.</p> <p>Projekt będzie realizowany w budynku pełniącego dawniej funkcję magazynu w Łysomicach - co prawda w Ostaszewie funkcjonuje świetlica wiejska, jednak ze względu na ilość działań jaka jest i będzie tam prowadzona brak jest możliwości przeprowadzenia w niej</p>			<p>Liczba uczestników którzy podnieśli swoje kwalifikacje lub kompetencje po opuszczeniu programu – 14 os; Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, poszukujących pracy po opuszczeniu programu – 7 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 5 os.</p>	
--	--	--	--	--	--	--	--	--

					przedmiotowej interwencji – w świetlicy oprócz bieżącej działalności będą realizowane projekty na rzecz dzieci i młodzieży. W związku z tym zasadnym rozwiązaniem jest przeprowadzenie działań w budynku w Łysomicach. Takie rozwiązanie sprzyja również realizacji zasady koncentracji działań na rzecz obszarów rewitalizacji.				
Łysomice/Ostaszewo	<p>CEL REWITALIZACJI: Poprawa opieki nad osobami starszymi oraz zapobieganie ich wykluczeniu społecznemu. Rozwój społeczny dzieci i młodzieży w rejonach o niskim poziomie kształcenia w szkołach podstawowych i gimnazjalnych, Zwiększenie partycypacji w życiu społecznym dla społeczności w rejonach o wysokim uzależnieniu od świadczeń pomocy społecznej</p>								
	<p>Kierunek działań: Utworzenie centrum aktywizacji społecznej Szkolenia w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych, zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej itp.</p>								
	5.Adaptacja budynku na cele aktywizacji społecznej	8.Adaptacja budynku po dawnym magazynie na cele aktywizacji społecznej	Przestrzenie, funkcjonalne, techniczne	Gmina Łysomice	Przedmiotem projektu będzie przeprowadzenie prac budowlanych i zakupu wyposażenia, dzięki którym obiekt będzie mógł zostać zaadaptowany na potrzeby realizacji działań na rzecz osób starszych w ramach centrum aktywizacji społecznej . Ponadto w obiekcie będą udostępniane powierzchnie na rzecz prowadzenia działań aktywizacyjnych dla osób korzystających z pomocy społecznej z obszaru rewitalizacji. Obiekt będzie również wykorzystywany do przeprowadzania interwencji dla dzieci i młodzieży oraz ich rodzin	Budynek po dawnym magazynie	1 500 000,00 zł	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 0,02ha Liczba osób korzystających ze zrewitalizowanych obszarów –150 os.	Protokół odbioru robót, faktury

				<p>z obszaru Ostaszewa .W obiekcie zostanie również utworzona przestrzeń, przeznaczona dla aktywizacji osób starszych oraz usług opiekuńczych. Przestrzeń ta będzie zapewniała osobom starszym dostęp do dodatkowej aktywności jaka jest czytanie, jak również miejsce to będzie stanowiło punkt integrujący osoby starsze zapobiegając poczuciu braku dostępności do zróżnicowanych aktywności pozwalających im się rozwijać. Ponadto będzie to miejsce spotkań dla seniorów –będą mogli mieć kontakt z innymi osobami starszymi, ale i młodzieżą jak i korzystać z przeznaczonych dla nich usług opiekuńczych i porad specjalistów. Utworzenie czyteln/biblioteki jest konieczne dla zapewnienia osobom starszym kompleksowej oferty w zakresie aktywizacji społecznej. W obiekcie zaplanowano ponadto organizację spotkań z doradcą ds. przedsiębiorczości skierowanych do mieszkańców Ostaszewa i Tematyka spotkań będzie dotyczyć zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej, niezbędnych dokumentów, miejsca dokonywania formalności itp.</p> <p>Projekt ma charakter infrastrukturalny jest niezbędny</p>				
--	--	--	--	--	--	--	--	--

					<p>do zrealizowania by można było przeprowadzić działania aktywizujące społeczność</p> <p>Projekt jest zintegrowany z planowanymi projektami społecznymi</p> <p>Na terenie Łysomic brak jest obecnie innego obiektu, w którym możliwe byłoby przeprowadzenie zaplanowanych interwencji ukierunkowanych na rozwiązanie problemów dotyczących osób starszych.</p>				
--	--	--	--	--	---	--	--	--	--

Źródło: opracowanie własne

Tabela 10. Lista uzupełniających (pozostałych) przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Obszar rewitalizacji (nazwa obszaru)	L.p.	Typ przedsięwzięcia	Uzupełniające przedsięwzięcie rewitalizacyjne
1	2	3	4
Łysomice, Ostaszewo	<p>Cel rewitalizacji: Rozwój społeczny dzieci i młodzieży w rejonach o niskim poziomie kształcenia w szkołach podstawowych i gimnazjalnych</p> <p>Kierunek działań: Realizacja dodatkowych zajęć edukacyjnych i wyrównawczych dla dzieci i młodzieży</p>		
	1	Społeczne	Akademia Dziecięca – organizacja wykładów i warsztatów naukowych dla dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji przy zaangażowaniu nauczycieli akademickich, instruktorów i ekspertów z różnych dziedzin nauki i życia na poziomie i w formie i języku dostosowanym do możliwości rozwojowych dzieci.
Łysomice, Ostaszewo	<p>Cel rewitalizacji: Zwiększenie partycypacji w życiu społecznym dla społeczności w rejonach o wysokim uzależnieniu od świadczeń pomocy społecznej</p> <p>Kierunek działań: Działania w zakresie integracji i aktywizacji kulturalnej seniorów</p>		
	1	Społeczne	Uniwersytet III Wieku – organizacja wykładów, dyskusji, lektoratów językowych, nauki obsługi komputera, zespołów twórczych, zajęć sportowo-rekreacyjnych, wycieczek, turnusów rehabilitacyjnych, imprez kulturalnych i integracyjnych mających na celu rozwijanie sprawności intelektualnej i fizycznej osób starszych oraz podnoszenie ich komfortu życia poprzez wszechstronną aktywizację.

Źródło: opracowanie własne

11. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym PR

Podczas programowania procesu rewitalizacji nadrzędną zasadą jaką kierowano się przy wyborze projektów rewitalizacyjnych było zapewnienie ich komplementarności w różnych wymiarach, przede wszystkim przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym i źródeł finansowania.

Wymogiem koniecznym dla wspierania przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest zapewnienie ich komplementarności w różnych wymiarach. W szczególności dotyczy to komplementarności:

- **Przestrzennej** – powiązania pomiędzy przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi realizowanymi zarówno na obszarze rewitalizacji, jak i znajdującymi się poza nim, ale wpływającymi pozytywnie na rozwiązanie problemów na obszarze rewitalizacji.
- **Problemowej** – konieczność realizacji projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że PR będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, technicznym, środowiskowym).
- **Proceduralno-instytucjonalnej** – konieczność takiego zaprojektowania systemu zarządzania programem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur.
- **Źródeł finansowania** – konieczność uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków EFRR, EFS, FS, środków własnych i innych.

Zastosowano również tzw. formułę projektów zintegrowanych, tzn. Gmina Łysomice planuje realizację projektów „miękkich”, finansowanych ze środków EFS, ukierunkowanych na rozwiązanie problemu starzejącego się społeczeństwa i związanej z tym niewystarczającej opieki nad osobami starszymi oraz ich niskiej aktywności społecznej. Projektom tym jest podporządkowany projekt infrastrukturalny polegający na adaptacji budynku spichlerza na potrzeby centrum aktywizacji społecznej. Stanowi on narzędzie pomocnicze w stosunku do projektów planowanych do realizacji ze środków EFS, które pełnią rolę wiodącą. Planowane przedsięwzięcie infrastrukturalne pozwoli wzmocnić efekty osiągnięte w wyniku realizacji przedsięwzięć miękkich. W ramach programu rewitalizacji zaplanowano m.in. przedsięwzięcia społeczne *Rozwój dzieci i młodzieży naszą przyszłością- Lider dla dzieci i młodzieży, Lider dla seniorów, Lider dla dzieci, młodzieży i rodzin, Seniorzy razem, Aktywizacja społeczno- zawodowa, Czas na zmiany*. Mechanizm zintegrowania w przypadku projektów *Adaptacja dawnego budynku magazynowego w Łysomicach na cele aktywizacji społecznej, Lider dla seniorów, Lider dla dzieci, młodzieży i rodzin, Czas na zmiany, Seniorzy razem oraz Aktywizacja społeczno – zawodowa* działa w taki sposób, że planowany projekt infrastrukturalny zapewni niezbędne zaplecze techniczne do realizacji skutecznej polityki społecznej w odniesieniu do osób starszych. W tym przypadku wzmocnienie efektów osiągniętych w wyniku realizacji projektów społecznych będzie miało wymiar infrastrukturalny, ponieważ będzie skutkowało powstaniem infrastruktury, która będzie służyć przede wszystkim realizacji przedsięwzięć aktywizacyjnych mieszkańców, w tym skierowanych do osób starszych. Dysponowanie odpowiednią infrastrukturą umożliwi objęcie tymi przedsięwzięciami większej liczby osób oraz realizację działań o większej

różnorodności, a zatem i atrakcyjności. Dodatkowo, miejsce to będzie wykorzystywane na potrzeby szkolenia opiekunów osób starszych, a biorąc pod uwagę tematykę szkoleń, ich zlokalizowanie w placówce pełniącej funkcję aktywizującą społeczność, może zdecydowanie podnieść wartość merytoryczną szkolenia oraz jego skuteczność. Mechanizm zintegrowania w przypadku pozostałych projektów społecznych, tj. wzmocnienie efektów realizacji projektów społecznych również będzie miało charakter infrastrukturalny, zrealizowana w dawnym magazynie inwestycja umożliwi stworzenie odpowiednich warunków lokalowych do aktywizacji dzieci i młodzieży oraz osób objętych pomocą społeczną. Dodatkowo, będzie on miejscem świadczenia doradztwa w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej. W ten sposób budynek stanie się placówką wielofunkcyjną służącą realizacji kompleksowych działań rewitalizacyjnych.

Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna oznacza konieczność wzięcia pod uwagę podczas tworzenia i realizacji programu rewitalizacji wzajemnych powiązań pomiędzy projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi. Mechanizmy w zakresie zapewnienia komplementarności przestrzennej zostały uwzględnione zarówno na etapie wyznaczania obszaru rewitalizacji, jak i na etapie oceny zgłoszonych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Realizacja działań na ograniczonym pod względem powierzchniowym obszarze umożliwi maksymalną koncentrację przestrzenną rewitalizacji. Została ona również wzięta pod uwagę na etapie oceny zgłoszonych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, bowiem priorytetowo potraktowano przedsięwzięcia uzupełniające się wzajemnie, które skierowane są na osiągnięcie takiego samego celu i realizowane są w niewielkiej odległości od siebie lub w tym samym miejscu.

Projekty rewitalizacyjne będą realizowane na obszarze rewitalizacji, natomiast ich pozytywne skutki będą widoczne na obszarze rewitalizacji i całej gminy, gdyż z efektów rewitalizacji będą korzystać nie tylko mieszkańcy danego obszaru, ale również mieszkańcy innych miejscowości, przedsiębiorcy i turyści. Dzięki tak dużemu promieniowaniu zaplanowanych projektów zapewnione zostanie, że efekty realizacji programu rewitalizacji będą w sposób wieloaspektowy podnosić jakość przestrzeni publicznej. Projekty te będą mieć pozytywny wpływ na obszar i mieszkańców Gminy, przyczynią się do zwiększenia integracji i aktywizacji społeczności lokalnej.

Komplementarność przestrzenna zostanie zapewniona poprzez bliskość przestrzenną miejscowości stanowiących obszar rewitalizacji – Ostaszewo i Łysomice są sąsiadującymi miejscowościami. Dodatkowo, działania społeczne będą zorganizowane częściowo w jednym budynku w Łysomicach – koncentracja działań na rzecz osób starszych oraz osób korzystających z pomocy społecznej, oraz w świetlicy w Ostaszewie – koncentracja działań na rzecz dzieci i młodzieży. W ramach projektu infrastrukturalnego zostanie zaadoptowany na potrzeby realizacji działań społecznych budynekpo dawnym magazynie, który będzie stanowił miejsce koncentracji działań na rzecz aktywizacji osób starszych, jak czasami również dzieci i młodzieży oraz osób korzystających z pomocy społecznej. W budynku zostanie utworzony centrum aktywizacji społecznej, w tym osoby starsze, jak również czasami będą udostępniane pomieszczenia na potrzeby realizacji projektów dla dzieci i młodzieży oraz prowadzenia szkoleń, kursów itp. dla osób korzystających z pomocy społecznej. Zaplanowane w Programie interwencje są skierowane ściśle do osób z obszaru rewitalizacji - realizacja działań nie spowoduje przeniesienia problemów na inne miejscowości, a wdrożenie przedsięwzięć będzie pozytywnie oddziaływało na obszar całej gminy. Utworzenie takiego miejsca pozwoli na poprawę sytuacji osób starszych, które będą miały stworzone miejsce do aktywnego uczestnictwa w życiu

społecznym, spędzania czasu w gronie innych osób starszych, ale również młodszych – integracja międzypokoleniowa. Ponadto, w obiekcie będą prowadzone zajęcia dla dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji – Ostaszewa, które ze względu na brak miejsca w świetlicy w Ostaszewie nie mogą być prowadzone bezpośrednio na obszarze rewitalizacji. Ponadto, w obiekcie zaadaptowanym na centrum aktywizacji społecznej będą czasowo udostępniane pomieszczenia przeznaczone na działania na rzecz osób korzystających z pomocy społecznej, których nie można przeprowadzić w świetlicy w Ostaszewie, ze względu na brak miejsca i czasu – organizacja innych działań, bieżąca działalność świetlicy. Tak więc zaplanowane działania będą silnie skoncentrowane w 2 budynkach.

Prowadzone działania nie spowodują przenoszenia problemów z obszarów rewitalizacji na inne obszary. Nie będą również prowadzić do niepożądanych efektów społecznych takich jak segregacja społeczna i wykluczenie.

Komplementarność problemowa

Komplementarność problemowa oznacza konieczność realizacji projektów/przedsięwzięć, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że program rewitalizacji będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcyjnym, technicznym, środowiskowym). Zapewnienie komplementarności problemowej ma przeciwdziałać fragmentacji działań (np. tzw. „rewitalizacji technicznej”, „rewitalizacji społecznej” – określeń błędnie stosowanych, ponieważ rewitalizacja jest zawsze kompleksowa) koncentrując uwagę na całościowym spojrzeniu na przyczyny kryzysu danego obszaru. W tym celu potencjalni projektodawcy na etapie zgłaszania propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych zostali zobowiązani do wskazania, w jaki sposób przedsięwzięcie przyczyni się do ograniczenia negatywnych zjawisk społecznych, np. bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, niski poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym itp.

Zaplanowane projekty rewitalizacyjne dopełniają się tematycznie, a efekty realizacji programu rewitalizacji będą wpływać na obszar rewitalizacji w niezbędnych aspektach (tj. społecznym i przestrzenno-funkcyjnym). Tym samym prowadzona rewitalizacja ma charakter kompleksowy a nie fragmentaryczny, a realizowane projekty doprowadzą wskazany obszar do pożądanego stanu, o którym mowa w rozdziale 9. *Cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służące eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk.*

Budynek po dawnym magazynie w Łysomicach zostanie zaadoptowany na cele utworzenia centrum aktywizacji społecznej, w tym lidera dla seniorów a więc będzie stanowił miejsce koncentracji działań skierowanych na rzecz rozwiązania problemów osób starszych z obszaru rewitalizacji. Ponadto, w budynku będą realizowane interwencje na rzecz dzieci i młodzieży oraz osób korzystających z pomocy społecznej, w tym działania w zakresie podnoszenia poziomu przedsiębiorczości, tak więc w obiekcie będą skupione działania przyczyniające się do kompleksowego wyeliminowania problemów zidentyfikowanych na całym obszarze rewitalizacji. Jednocześnie budynek będzie stanowił miejsce integracji społecznej różnych grup wiekowych, dzięki realizacji projektów na rzecz osób starszych i dzieci i młodzieży, co zapewni integrację międzypokoleniową i zminimalizowanie poczucia wykluczenia społecznego z powodu wieku. Natomiast świetlica w Ostaszewie będzie stanowiła miejsce ukierunkowane na rozwiązywanie problemów dzieci i młodzieży, gdzie zaplanowano realizację kilku interwencji, które przyczynią się do poprawy wyników w nauce, jak również wpłyną pozytywnie na zwiększenie ich aktywności społecznej, rozwijanie pasji mogących się przełożyć na późniejszą aktywność zawodową. Ponadto, planowane jest realizowanie działań tanecznych,

sportowych mających na celu wzrost aktywności ruchowej, nabycie umiejętności pracy w grupie, a także kształtowanie właściwych postaw społecznych w przyszłości.

Podczas podejmowania strategicznych decyzji przez samorząd lokalny na innych polach, pod uwagę brane będą zaplanowane działania rewitalizacyjne, aby zapewnić lepszą koordynację tematyczną i organizacyjną działań administracji. Należy wskazać, że program rewitalizacji wykazuje zgodność z dokumentami strategicznymi m. in. na poziomie lokalnym, tak więc już na poziomie programowania rewitalizacji została zapewniona komplementarność problemowa.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna oznacza konieczność takiego zaprojektowania systemu zarządzania programem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur. W tym zakresie należy podkreślić szczególną rolę wszystkich interesariuszy rewitalizacji na etapie wdrażania programu rewitalizacji. Procedury wdrażania programu rewitalizacji wymagają współdziałania Urzędu Gminy Łysomice z wszystkimi podmiotami, których propozycje przedsięwzięć rewitalizacyjnych zostały ujęte w programie, w celu monitorowania stopnia jego realizacji. W tym celu podmioty te będą zobligowane do regularnego raportowania stanu realizacji zgłoszonych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Przedstawiony w rozdziale 14. *System zarządzania realizacją programu rewitalizacji* został zaprojektowany w taki sposób aby zapewnić efektywne współdziałanie różnych instytucji na jego rzecz (samorządu gminnego i jego jednostek organizacyjnych oraz pomocniczych, organizacji pozarządowych, mieszkańców) oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur. System zarządzania programem rewitalizacji został osadzony w systemie działania i zarządzania Gminy Łysomice w związku z czym zapewniona jest komplementarność proceduralna i instytucjonalna.

Komplementarność międzyokresowa

Komplementarność międzyokresowa oznacza zadbanie o uzupełnianie (dopełnianie) przedsięwzięć już zrealizowanych w ramach polityki spójności 2007-2013 (np. o charakterze infrastrukturalnym) projektami komplementarnymi (np. o charakterze społecznym) realizowanymi w ramach polityki spójności 2014-2020. Ma to na celu zachowanie ciągłości programowej kluczowej w procesach rewitalizacji. Komplementarność międzyokresowa – powiązanie z inwestycjami już zrealizowanymi z innych programów, w tym również w okresie programowania 2007-2013. W tym kontekście należy podkreślić, że gminy wiejskie, jak np. Gmina Łysomice, w poprzedniej perspektywie nie realizowały działań w zakresie rewitalizacji obszarów zdegradowanych, ponieważ ta odnosiła się wyłącznie do obszarów miejskich. Niemniej jednak, należy podkreślić, że Gmina Łysomice podejmowała w poprzednim okresie programowania działania, które miały na celu ożywienie społeczno-gospodarcze obszaru, który został uznany za obszar rewitalizacji. Stąd też komplementarność międzyokresowa będzie realizowana na poziomie poszczególnych projektów. Zakłada się realizację przedsięwzięć, które stanowią będą kontynuację/uzupełnienie projektów zrealizowanych w ramach poprzedniej perspektywy.

Należy tu wymienić m.in. następujące projekty zrealizowane w ramach perspektywy finansowej 2007-2013:

- 1) *Lepsze Jutro* – projekt dofinansowany ze środków EFS w ramach PO KL

- 2) *Wyposażenie świetlic wiejskich w Kamionkach Małych i Ostaszewie* – projekt dofinansowany ze środków EFRROW w ramach PROW.
- 3) *Budowa boiska trawiastego do piłki nożnej w Ostaszewie* – projekt dofinansowany ze środków EFRROW w ramach PROW.
- 4) *Zakup wyposażenia do Centrum Animacji Kultury w Łysomicach* – projekt dofinansowany ze środków EFRROW w ramach PROW.

Komplementarność źródeł finansowania

Projekty rewitalizacyjne zawarte w niniejszym programie będą finansowane w oparciu o uzupełniające się środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz środków własnych Gminy. W związku z powyższym w ramach listy planowanych głównych i uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych, program rewitalizacji zawiera zarówno przedsięwzięcia infrastrukturalne, jak również programy społeczno-aktywizacyjne. Zapewnia tym samym koncentrację celów, ich wzajemne powiązanie i synergii. Jednocześnie należy podkreślić, że ujęte w niniejszym programie rewitalizacji przedsięwzięcia zakładają nie tylko zewnętrzne źródła finansowania typu EFRR, EFS, ale również zaangażowanie środków pochodzących z innych źródeł tj. środków własnych Gminy. Na chwilę obecną nie przewiduje się zaangażowania innych środków, np. z PROW, niemniej jednak nie wyklucza się możliwości ich wykorzystania w przyszłości. Nie planuje się zaangażowania środków prywatnych – brak zainteresowania ze strony podmiotów prywatnych dofinansowania zaplanowanych interwencji. Stąd też należy uznać, iż niniejszy program rewitalizacji spełnia wymóg komplementarności źródeł finansowania.

12. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców oraz podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji

Partycypacja społeczna jest wpisana w proces rewitalizacji jako fundament działań na każdym etapie tego procesu (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, monitorowanie). Skonsolidowanie wysiłków różnych podmiotów na rzecz obszaru rewitalizacji jest ważnym warunkiem sukcesu.

Zapewnienie szerokiego grona uczestników procesu rewitalizacji, biorących udział w dyskusji, a następnie kształtowaniu otaczającej ich przestrzeni ma umożliwić merytoryczną debatę i praktyczną realizację idei społecznego uczestnictwa w procesie rozwoju lokalnego, a także budowanie zaufania pomiędzy władzą publiczną a partnerami społeczno-gospodarczymi na danym obszarze. Takie podejście ma umożliwić komunikowanie władzom lokalnym potrzeb społeczności i wywieranie społecznego nacisku, w celu ukierunkowania wsparcia na rzeczywiste problemy. Jednocześnie jedynie dzięki zaangażowaniu środowiska lokalnego w przygotowanie, a następnie wdrażanie procesu rewitalizacji możliwe jest osiągnięcie założonych celów.

Niniejszy program rewitalizacji został wypracowany przez samorząd gminny we współpracy z podmiotami, które uczestniczyły w spotkaniach organizowanych przez Urząd Gminy na etapie przygotowania i opracowania programu, odpowiedziały na zaproszenie do zgłaszania przedsięwzięć rewitalizacyjnych w oparciu o diagnozę lokalnych problemów: społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcyjnych, technicznych i środowiskowych. Projekt dokumentu został poddany dyskusji w ramach procesu konsultacji społecznych. Prace nad przygotowaniem programu, jego aktualizacją, jak również wdrażanie (realizacja) programu oparte są na współpracy ze wszystkimi

grupami interesariuszy, w tym szczególnie ze społecznością obszaru rewitalizacji, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi. Zaplanowane mechanizmy włączenia interesariuszy w proces rewitalizacji uwzględniają wszystkie trzy poziomy zaangażowania obywateli w sprawy publiczne, tj.: informowanie, czyli przekazywanie informacji, konsultowanie, czyli przekazywanie informacji wraz uzyskaniem informacji zwrotnej oraz aktywne uczestnictwo – pełną partycypację interesariuszy, opartą na współpracy.

Opis procesu przygotowania programu rewitalizacji

Warunkiem skutecznej partycypacji społecznej w przypadku opracowywania programów gospodarczych i innych dokumentów, do których należy program rewitalizacji (zgodnie z art. 18. Ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym – t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 446) jest włączanie interesariuszy nie tylko poprzez umożliwienie im zgłaszania uwag do już gotowego projektu dokumentu, ale również ich uczestnictwo w samym procesie jego tworzenia, w tym przede wszystkim w procesie identyfikacji podstawowych problemów, jak również pożądanых kierunków działania.

Na etapie opracowywania programu rewitalizacji wykorzystano następujące mechanizmy partycypacji:

- 1) Badanie ankietowe – w okresie październik-listopad 2015 r. zostało zorganizowane badanie ankietowe mające na celu poznanie opinii mieszkańców gminy na temat aktualnych potrzeb w zakresie rewitalizacji problemowych obszarów gminy oraz oczekiwanych działań mających na celu ich ożywienie społeczno-gospodarcze. W badaniu wzięło udział 95 osób. Wyniki badania ankietowego zostały przedstawione w rozdziale 4.
- 2) Zebrania wiejskie – w marcu 2016 r. na terenie wszystkich sołectw Gminy Łysomice odbyły się sprawozdawcze spotkania wiejskie, na których prezentowano założenia procesu rewitalizacji.
- 3) Otwarty nabór propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych – w okresie 16.09.-31.10.2016 r. odbył się otwarty nabór propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.
- 4) Spotkanie informacyjne – w dniu 20.09.2016 r. w Urzędzie Gminy Łysomice odbyło się spotkanie informacyjne dla wszystkich zainteresowanych złożeniem propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.
- 5) Konsultacje społeczne – w okresie 24.11.2017 – 15.12.2017 r. odbyły się konsultacje społeczne projektu programu rewitalizacji. Konsultacje zostały przeprowadzone zgodnie z ustawą o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. W trakcie konsultacji nie wpłynęły żadne uwagi do projektu programu.
- 6) Konsultacje społeczne – w okresie 04.04.2018-16.04.2018 r. odbyły się konsultacje społeczne projektu programu rewitalizacji skorygowanego i uzupełnionego w ramach oceny merytorycznej programu, w związku z którą zmieniono zasięg obszaru rewitalizacji oraz zakres interwencji. Konsultacje zostały przeprowadzone w formie ankiet internetowych na podstawie wewnętrznych uregulowań Gminy Łysomice. W trakcie konsultacji nie wpłynęły żadne uwagi do projektu programu.
- 7) Konsultacje społeczne- o okresie od 07.06.2019r.-14.06.2019r. odbyły się konsultacje społeczne projektu programu rewitalizacji w związku z jego aktualizacją.

Sposób włączenia interesariuszy w proces zarządzania programem rewitalizacji

Interesariusze rewitalizacji będą zaangażowani w proces zarządzania programem rewitalizacji w zakresie proceduralnym poprzez zaangażowanie w proces monitorowania wdrażania programu. Zaangażowanie społeczności partnerów będzie stanowić również kluczowy element w ramach planowania i realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych:

- Uczestnictwo w konsultacjach koncepcji przedsięwzięć.
- Organizowanie z udziałem mieszkańców aktywizacyjnych działań społecznych i gospodarczych, tak, aby byli nie tylko ich beneficjentami, ale także w możliwie jak największym stopniu realizatorami (dotyczy w szczególności kierunków działania zakładających integrację mieszkańców).
- Organizacja festynów, innych wydarzeń na obszarze rewitalizowanym połączonych z prezentacją efektów rewitalizacji – prezentacja założeń przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz promocja efektów już zrealizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.
- Maksymalnie możliwe zaangażowanie sektora pozarządowego – włączenie sektora pozarządowego w realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych jako podmiotów samodzielnie realizujących przedsięwzięcia rewitalizacyjne lub jako partnerów w przedsięwzięciach, współpraca sektora publicznego i sektora prywatnego z organizacjami pozarządowymi w zakresie udostępniania wyremontowanej/zmodernizowanej infrastruktury na potrzeby realizacji ich zadań statutowych.

Ponadto, przewidziano wykorzystanie mechanizmów włączania różnych grup interesariuszy w proces rewitalizacji stosowanych w sposób ciągły, zarówno na etapie opracowania, jak i na etapie zarządzania programem. W tym celu założono wykorzystanie stałego systemu komunikacji z mieszkańcami. W ramach promocji programu rewitalizacji podejmowane będą w szczególności takie działania jak:

- Utworzenie podstrony na stronie internetowej www.lysomice.pl dotyczącej programu rewitalizacji zawierającej wszelkie istotne informacje z punktu widzenia opracowania i wdrażania programu (upublicznianie aktów prawnych i dokumentów: programów, wytycznych, procedur, informacja nt. naboru przedsięwzięć rewitalizacyjnych, stanu realizacji programu rewitalizacji),
- Organizowanie cyklicznych spotkań z mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami i właścicielami, zarządcami nieruchomości,
- Umieszczanie informacji na tablicach ogłoszeń w miejscach publicznie dostępnych.
- Bieżące informowanie Rady Gminy przez Wójta Gminy.
- Publikowanie informacji w mediach społecznościowych.
- Organizacja festynów, wystaw prezentujących założenia przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz prezentujących i promujących efekty zrealizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.
- Publikacje w prasie.

W odniesieniu do każdego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego zakłada się informowanie o nim przed rozpoczęciem realizacji (podmiot realizujący, przyczyny realizacji, spodziewane rezultaty, zalety wybranego wariantu lokalizacyjnego/technicznego), w trakcie realizacji (informacje o postępach prac), po zakończeniu (informacje o osiągniętych korzyściach). W przypadku przedsięwzięć dofinansowanych ze środków UE zastosowane zostaną również narzędzia informacyjno-promocyjne wynikające z wytycznych.

13. Szacunkowe ramy finansowe w odniesieniu do głównych i uzupełniających projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Tabela 11. Szacunkowe ramy finansowe głównych projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Obszar rewitalizacji (nr/nazwa)	Termin realizacji projektu (rok)	Projekt (nr, nazwa)	Typ projektu	Przedsięwzięcie (nr, nazwa)	Podmiot/y realizujące projekt	Szacowana wartość projektu (zł)	Poziom dofinansowania		Źródło dofinansowania				Działanie SZOOP RPO	Poddziałanie SZOOP RPO	*Zintegrowane
							%	zł	Środki publiczne			Środki prywatne			
									EFS	EFR	Inne				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Ostaszewo	2020-2021	Rozwój dzieci i młodzieży naszą przyszłością- Lider dla dzieci i młodzieży	Społeczny	Aktywizacja dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji	Gmina Łysomice/ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej/Gminna Biblioteka Publiczna/Świetlica Profilaktyczno-Wychowawcza	60 000,00 zł	85	50 000,00	50000	0,00	X (środki własne Gminy) 10000	-	11.1	-	-
Ostaszewo	2019-2020	Gminny Uniwersytet dziecięcy - młodzieżowy	Społeczny	Aktywizacja dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji	Gmina Łysomice/ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej/Gminna Biblioteka Publiczna/Świetlica Profilaktyczno-Wychowawcza	52 640,00 zł	95	50 000,00	50000	0,00	X (środki własne Gminy) 2 640,00	-	11.1	-	-
Łysomice/Ostaszewo	2020-2021	Lider dla seniorów	Społeczny	Aktywizacja osób starszych z obszaru rewitalizacji	Gmina Łysomice/ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej/Gminna Biblioteka Publiczna/Stowarzyszenie Kobiet Aktywnych	50030,00 zł	95	47520,00	47520,00	0,00	X (środki własne) 10000	-	11.1	-	Z projektem nr 8
Ostaszewo	2021	Nasze rodziny, Nasza	Społeczny	Aktywizacja dzieci i młodzieży	Gmina Łysomice/ Gminny Ośrodek Pomocy	75 000,00 zł	85	63 750,00	63750,00	0,00	X (środki własne)	-	11.1	-	Z projektem nr 8

Obszar rewitalizacji (nr/nazwa)	Termin realizacji projektu (rok)	Projekt (nr, nazwa)	Typ projektu	Przedsięwzięcie (nr, nazwa)	Podmiot/y realizujące projekt	Szacowana wartość projektu (zł)	Poziom dofinansowania		Źródło dofinansowania				Działanie SZOOP RPO	Poddziałanie SZOOP RPO	*Zintegrowane
							%	zł	Środki publiczne			Środki prywatne			
									EFS	EFR	Inne				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
		<i>sprawa-Lider dla dzieci, młodzież i rodzin</i>		oraz rodzin z obszaru rewitalizacji	Spółecznej/Gminna Biblioteka Publiczna/Świetlica Profilaktyczno-Wychowawcza						Gminy) 11250,00				
Łysomice	2021-2022	<i>Seniorzy razem</i>	Społeczny	Poprawa jakości usług opiekuńczych na obszarze rewitalizacji	Gmina Łysomice/Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	250 000,00 zł	85	215 500,00	212500,00		X (środki własne Gminy) 37500,00		9.1.2		Z projektem nr 8
Ostaszewo/Łysomice	2021	<i>Aktywizacja społeczno-zawodowa</i>	Społeczny	Wzrost przedsiębiorczości	Gmina Łysomice/Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łysomicach	96 000,00	85	81 600,00	81600,00	0,00	X (środki własne Gminy) 14400 zł	-	11.1	-	Z projektem nr 8
Ostaszewo	2021-2022	<i>Czas na zmiany</i>	Społeczny	Aktywizacja osób korzystających z pomocy społecznej	Gmina Łysomice / Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łysomicach/Gminna Biblioteka Publiczna	60 000,00	85	50 000,00	50000,00		X (środki własne Gminy)	-	11.1	-	Z projektem nr 8
Łysomice/Ostaszewo	2019-2020	<i>Adaptacja budynku po dawnym magazynie na cele aktywizacji</i>	Przestrzennie, technicznie	Adaptacja budynku na cele centrum aktywizacji społecznej	Gmina Łysomice	150000,00	78	1 168 579,4	0,00	1 168 579,4	X (środki własne Gminy) 331 421,00 zł	-	7.1.	-	Zintegrowane z projektem nr 3,4,5,6,7

Obszar rewitalizacji (nr/nazwa)	Termin realizacji projektu (rok)	Projekt (nr, nazwa)	Typ projektu	Przedsięwzięcie (nr, nazwa)	Podmiot/y realizujące projekt	Szacowana wartość projektu (zł)	Poziom dofinansowania		Źródło dofinansowania				Działanie SZOOP RPO	Poddziałania SZOOP RPO	*Zintegrowane
							%	zł	Środki publiczne			Środki prywatne			
									EFS	EFR R	Inne				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
		<i>cji społecznej</i>													

Źródło: opracowanie własne

Tabela 12. Szacunkowe ramy finansowe uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Obszar rewitalizacji (nr/nazwa)	Typ przedsięwzięcia	Nazwa	Szacowana wartość przedsięwzięcia (zł)	Źródło dofinansowania			
				Środki publiczne			Środki prywatne
				EFS	EFRR	Inne	
1	3	4	5	6	7	8	9
Ostaszewo, Łysomice	Społeczne	Akademia Dziecięca	100000,00	X	-	x	-
Ostaszewo, Łysomice	Społeczne	Uniwersytet III Wieku	100000,00	X	-	x	-

Źródło: opracowanie własne

14. System zarządzania realizacją programu rewitalizacji

We wdrażanie *Programu rewitalizacji dla Gminy Łysomice na lata 2014-2023* będą zaangażowane następujące podmioty:

- Urząd Gminy Łysomice;
- Jednostki organizacyjne Urzędu Gminy Łysomice;
- Mieszkańcy obszaru rewitalizacji;
- Przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą w granicach obszaru rewitalizacji;
- Jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej;
- Organizacje pozarządowe oraz inne podmioty prowadzące działalność o charakterze społecznym;
- Kościoły i związki wyznaniowe;
- Inne podmioty zainteresowane procesem rewitalizacji.

Koordynatorem realizacji programu rewitalizacji będzie Referat Rozwoju Gospodarczego, Planowania Przestrzennego, Inwestycji i Remontów funkcjonujący w strukturze Urzędu Gminy Łysomice, w tym w szczególności Kierownik Referatu oraz pracownik zatrudniony na stanowisku pracy ds. zamówień publicznych i ZIT. Referat będzie odpowiedzialny za ocenę postępu realizacji i wdrażania poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz całego programu rewitalizacji. Wyznaczenie ww. komórki organizacyjnej do koordynowania procesem rewitalizacji wynika z faktu, że samorząd koordynuje proces rewitalizacji i zaangażowany będzie w wiele projektów rewitalizacyjnych.

Do zadań ww. referatu należeć będą zadania kluczowe z punktu widzenia wdrożenia programu rewitalizacji, w tym:

- Opracowanie programu rewitalizacji;
- Przygotowanie i przeprowadzenie naboru propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
- Zaopiniowanie zgłoszonych przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
- Zbieranie danych niezbędnych do monitorowania programu rewitalizacji i ewaluacja programu rewitalizacji;
- Promocja programu rewitalizacji.

Referat będzie ściśle współpracował w procesie zarządzania rewitalizacją z innymi właściwymi merytorycznie komórkami organizacyjnymi Urzędu Gminy Łysomice:

- Referatem Organizacyjnym, w tym:
 - Stanowiskiem pracy ds. kultury, promocji i oświaty;
 - Stanowiskiem pracy ds. przeciwdziałania alkoholizmowi;
 - Stanowiskiem pracy ds. świadczeń opiekuńczych i p. w. dł. Alimentacyjnych;
 - Stanowiskiem pracy ds. świadczeń rodzinnych;
 - Stanowiskiem pracy ds. oświaty, sportu i zdrowia;
 - Stanowiskiem pracy ds. gospodarki komunalnej, nieruchomości i zaopatrzenia.
- Referatem Spraw Obywatelskich, w tym:
 - Stanowiskiem pracy ds. ewidencji ludności i działalności gospodarczej.

Referat Rozwoju Gospodarczego, Planowania Przestrzennego, Inwestycji i Remontów będzie ponadto współpracował z następującymi podmiotami i jednostkami organizacyjnymi gminy:

- Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Łysomicach w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji korzystających z pomocy społecznej oraz przygotowania wspólnych działań, w tym projektów współfinansowanych z funduszy UE, udzielania informacji o liczbie mieszkańców obszaru rewitalizacji korzystających z pomocy społecznej oraz innych niezbędnych do monitoringu i ewaluacji programu.
- Gminną Biblioteką Publiczną w Łysomicach w zakresie realizacji projektów społecznych w zakresie animacji kulturalnej i organizowania dodatkowych zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży.
- Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie przygotowywania projektów aktywizacji zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji, udzielania informacji o stanie bezrobocia na obszarze rewitalizacji niezbędnych do monitoringu i ewaluacji programu.
- Organizacjami pozarządowymi w zakresie wspólnej realizacji projektów społecznych.

Lista przedsięwzięć rewitalizacyjnych po zatwierdzeniu przez Wójta Gminy Łysomice, została włączona do niniejszego programu, który po akceptacji Wójta jest kierowany do Rady Gminy w celu uchwalenia. Decyzje w sprawie włączenia przedsięwzięć rewitalizacyjnych do programu oraz aktualizacji dokumentu podejmuje Wójt Gminy Łysomice. Aktualizowany dokument podlega uchwaleniu przez Radę Gminy.

Harmonogram działań podejmowanych w ramach wdrażania programu rewitalizacji będzie przedstawiał się następująco:

Tabela 13. Harmonogram wdrażania programu rewitalizacji

Lp.	Nazwa działania	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	Opracowanie i uchwalenie programu rewitalizacji, w tym nabór propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych									
2	Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych wskazanych w programie rewitalizacji									
3	Monitoring wdrażania programu rewitalizacji									
4	Aktualizacja programu rewitalizacji									
5	Promocja programu rewitalizacji									
6	Ewaluacja końcowa									

Lp.	Nazwa działania	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	wdrażania programu rewitalizacji									

Źródło: opracowanie własne

15. System monitoringu i oceny skuteczności działań oraz system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu PR

Monitoring programu rewitalizacji będzie dokonywany co do zasady raz w roku. Jednostką odpowiedzialną za ten proces będzie Referat Rozwoju Gospodarczego, Planowania Przestrzennego, Inwestycji i Remontów funkcjonujący w strukturach Urzędu Gminy Łysomice. Kontrola poprawności procesu rewitalizacji będzie odbywać się poprzez monitorowanie efektów i celów założonych we wdrażanych projektach. Ww. referat będzie odpowiedzialny za przygotowanie rocznego sprawozdania z monitoringu programu.

Wszystkie podmioty, których propozycje przedsięwzięć rewitalizacyjnych, zostaną wpisane do programu rewitalizacji, będą zobligowane do dostarczenia w określonym terminie informacji nt. stanu realizacji zgłoszonych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, na podstawie której tworzona będzie karta oceny realizacji przedsięwzięcia.

Tabela 14. Karta oceny realizacji przedsięwzięcia

Nazwa przedsięwzięcia		
Podmiot/-y realizujący/-e przedsięwzięcie		
Osoba udzielająca informacji		
Zakładany harmonogram realizacji	Rzeczywisty harmonogram realizacji	
Wskaźniki		
Wskaźniki produktu	Zakładane wartości	Osiągnięte wartości
Wskaźniki rezultatu	Zakładane wartości	Osiągnięte wartości
Podstawowe problemy związane z realizacją przedsięwzięcia		
Termin uzyskania danych i informacji:		
Sporządził:		
Data:		

Zatwierdził:
Data:

Źródło: opracowanie własne

Karty oceny realizacji projektu posłużą do sporządzania corocznie karty oceny realizacji niniejszego programu rewitalizacji.

Tabela 15. Karta oceny realizacji programu rewitalizacji

Lista przedsięwzięć zaplanowanych do realizacji w danym okresie sprawozdawczym (nr i nazwa)			
Lista przedsięwzięć zrealizowanych w terminie (nr i nazwa)			
Lista przedsięwzięć zrealizowanych po terminie (nr i nazwa) wraz z informacją nt. przyczyny opóźnień			
Lista przedsięwzięć niezrealizowanych (nr i nazwa) wraz z informacją nt. przyczyny			
Wskaźniki			
Wskaźniki produktu	Zakładane wartości	Osiągnięte wartości	Stopień osiągnięcia wskaźnika [%]
Wskaźniki rezultatu	Zakładane wartości	Osiągnięte wartości	Stopień osiągnięcia wskaźnika [%]
Podstawowe problemy związane z wdrażaniem programu rewitalizacji			
Termin uzyskania danych i informacji			
Sporządził:			
Data:			
Zatwierdził:			
Data:			

Źródło: opracowanie własne

Sprawozdanie z monitoringu programu (karty oceny realizacji przedsięwzięcia oraz karta oceny realizacji programu rewitalizacji) będą corocznie przekazywane Wójtowi Gminy Łysomice oraz publikowane na stronie internetowej Gminy Łysomice.

Wójt Gminy po zapoznaniu się z wynikami monitoringu będzie miał możliwość wprowadzenia autopoprawek do programu rewitalizacji. Jednocześnie przewiduje się możliwość aktualizowania listy podstawowych projektów i przedsięwzięć oraz pozostałych przedsięwzięć rewitalizacyjnych w celu uwzględnienia w programie nowych projektów i przedsięwzięć zgłoszonych przez podmioty zainteresowane oraz doprecyzowania założeń pozostałych przedsięwzięć rewitalizacyjnych i uwzględnienia ich na liście podstawowych projektów i przedsięwzięć. Wszystkie zgłoszone projekty będą analizowane pod kątem przydatności dla osiągnięcia celów rewitalizacji. Ponadto, przewiduje się możliwość zmiany programu w przypadku zmiany uwarunkowań społeczno-gospodarczych gminy, nowych potrzeb i oczekiwań mieszkańców obszaru rewitalizacji, niskiego poziomu bądź wzrostu zaangażowania w realizację programu wśród mieszkańców czy podmiotów współuczestniczących w jego realizacji, możliwości finansowych gminy i dostępności środków na realizację przedsięwzięć.

W sytuacji wprowadzenia nowych projektów wówczas zostanie ustalone czy istnieje konieczność ponownienia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla programu rewitalizacji. Zakłada się, że aktualizacja programu rewitalizacji będzie przeprowadzana co do zasady raz do roku, chyba że nie zaistnieją ww. okoliczności.

Oprócz corocznego monitoringu programu rewitalizacji, założono przeprowadzenie po upływie połowy horyzontu czasowego programu ewaluacji śródkresowej, której celem będzie ocena wdrażania programu rewitalizacji pod kątem jego wpływu na ożywienie społeczno-gospodarcze obszaru rewitalizacji. W tym celu zakłada się przeprowadzenie analizy wskaźników wykorzystanych do wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz porównanie ich wartości do stanu wyjściowego. Aktualne i planowane wartości wskaźników przedstawiono w rozdziale 9. Cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służące eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk.

Gmina Łysomice będzie również przekazywać do IZ RPO sprawozdania z wdrażania programu rewitalizacji, w tym:

- Sprawozdania przekazywane raz na dwa lata – w ramach których gmina będzie dostarczała informacje nt. zmian stanu kryzysowego, będącego podstawą wskazania obszaru rewitalizacji (w tym wskaźniki będące podstawą wskazania obszaru zdegradowanego). W sprawozdaniu będą podawane informacje w zakresie bazowej i aktualnej wartości wskaźników/kryteriów wyznaczenia OR. W przypadku braku poprawy wartości powyższych wskaźników/kryteriów, zostaną podane powody takiej sytuacji i podjęte działania zaradcze).
- Sprawozdania kwartalne – dotyczące osiągniętych wskaźników produktu i rezultatu (z SZOOP RPO WK-P) w odniesieniu do realizowanych projektów.

W przypadku ryzyka braku osiągnięcia pozytywnych zmian na obszarze rewitalizacji zakłada się realizację następujących działań (w zależności od przyczyny ww. ryzyka):

- Uwzględnienie w programie rewitalizacji dodatkowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
- Weryfikację i ewentualną zmianę po konsultacjach z IZ RPO założonych wartości wskaźników;
- Szerszą promocję działań rewitalizacyjnych w celu zwiększenia liczby odbiorców realizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Spis tabel, wykresów, rysunków

Tabela 1. Dane wykorzystane do delimitacji	20
Tabela 2. Wyniki egzaminów	21
Tabela 3. Analiza wskaźnikowa	22
Tabela 4. Analiza miejscowości pod kątem poziomu przedsiębiorczości	25
Tabela 5. Liczba ludności i powierzchnia miejscowości obszaru zdegradowanego	28
Tabela 6. Wyznaczenie obszaru rewitalizacji	30
Tabela 7. Koncepcja rewitalizacji.....	40
Tabela 8. Wskaźniki celów rewitalizacji – Ostaszewo	42
Tabela 9. Lista podstawowych przedsięwzięć/projektów rewitalizacyjnych	44
Tabela 10. Lista uzupełniających (pozostałych) przedsięwzięć rewitalizacyjnych	52
Tabela 11. Szacunkowe ramy finansowe głównych projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	61
Tabela 12. Szacunkowe ramy finansowe uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych	64
Tabela 13. Harmonogram wdrażania programu rewitalizacji	66
Tabela 14. Karta oceny realizacji przedsięwzięcia.....	67
Tabela 15. Karta oceny realizacji programu rewitalizacji	68
Wykres 1. Podstawowe problemy występujące w Gminie Łysomice	15
Wykres 2. Proponowane przedsięwzięcia w sferze społecznej.....	16
Wykres 3. Proponowane przedsięwzięcia w sferze gospodarczej	17
Wykres 4. Proponowane przedsięwzięcia w sferze środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej	18
Rysunek 1. Granice obszaru zdegradowanego.....	27
Rysunek 2. Obszar rewitalizacji na tle gminy	33
Rysunek 3. Obszar rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego.....	34